Улуг Октябрьның 50 чылы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1967 ч.
ЯНВАРЬ
22
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 19 (6656).

Өртээ 2 көп.

Чаңгыс эп-сеткилдиг чүүлдүгзүнүүшкүн

БЛАГОВЕЩЕНСК. (СЭТА). Январь 20-де Амур областың партия организациязының активиниң хуралы аңаа болуп эрткен. СЭКП Амур обкомунуң бирги секретары С. С. Абраменко хуралды ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Д. С. Полянский «СЭКП ТК-ның декабрь (1966 чыл) Пленумунуң түңнелдериниң дугайында» илеткелди кылган болгаш хуралдың киржикчилери ону чылыы-биле уткаан.

Партактив хуралының киржикчилериниң чаңгыс үн-биле хүлээп алган резолюциязынга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгзүнген.

* * *

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Д. С. Полянский Амур областка үш хонукта чоруп турган соонда январь 20-де Благовещенскиден чорупкан. Ол хүннерде бүдүрүлгелерге, тудугларга, эртем албан черлеринге ужурашканы амурчулар ону чылыы-биле үдээн.

* * *

ТОМСК. (СЭТА). Январь 20-де Томск областың партия организациязының активиниң хуралы аңаа болуп эрткен. Партияның Томск обкомунуң бирги секретары Е. К. Лигачев хуралды ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. И. Воронов «СЭКП ТК-ның декабрь (1966 чыл) Пленумунуң түңнелдериниң дугайында» илеткел кылган болгаш олурушканнар ону чылыы-биле уткаан.

Хүлээп алган резолюциязынга хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгзүнген.

ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛЫНГА АЛДАР КЫЛДЫР

Арыглаар фабрикаже

Беш чылдың ийиги чылын «Тыва даг-дүгү» комбинаттың транспорт цегиниң коллективи күш-ажылчы чедиишкин-биле уткаан. Олар январьның бирги чартыының чүък сөөртүр онаалгазын база эки күүсеткеннер.

Чартык ай дургузунда 16311 тонна руданы арыглаар фабрикаже чоруткан. Оон-биле чергелештир 68588 тонна даг-массазын складче сөөртүп чедиргеннер. Белаз-540, МАЗ-525 деп маркалыг машиналарның башкарыкчылары Павел Ростовцев биле Георгий Тербенов мурнакчыларга санатканнар. Чолаачыларның ажылы ам мурнукузундан-даа шапкынчаан.

Хүннүң-не 1500 кг даг-дүгү

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың руднигинде Ооржак Бичеоолга удурткан забойщиктер бригадазы Улуг Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдуруп, январьда план ёзугаар киирген рудадан 25 тонна арыг даг-дүгү алырын хүлээнгеннер.

Забойщиктер алган ол хүлээлгезин ам чедиишкинниг күүседип турарлар. Олар даг-дүгү арыглаар фабрикаже хүннүң-не 1100 кг арыг даг-дүгү чорудар тургаш, оозун 1500 кг кылдыр күүседип турар.

Харылзаачылар—чонга

Анаа даап бодап көөрге харылзаачыларның ажылында ындыг-ла онзагай чүве чок ышкаш кылдыр сагындырар. А бир эвес оларның күш-ажылын түңнеп, чонга кайы хире бараан болуп турарын сайгарып көөр болза, солун чүүлдер илереттинер.

Орта хамаарыштыр Тываның харылзаачыларының эрткен чылда ажылының түңнелин кысказы-биле көргүзүп болур. Республиканың чурттакчылары чыл дургузунда 9 миллион ажыг чагааны, ырактан чоруткан 376 муң белекти, 538 муң шилчидилгени болгаш пенсия дажыышкыннарын хүлээп алган болгаш база өскээр чоруткан.

Харылзаа белдирлериниң почтачылары 30 миллион ажыг парлалга үндүрүлгелерин, оон иштинде 17 миллион солуннарны болгаш журналдарны тарадып чедиргеннер. Оон түңнелинде республиканың бүгү харылзаа ажылдакчылары, харылзаа белдирлери орулгалыг кылдыр ажылдаач, а ол чедиишкинин амгы бо хүннерде улам быжыглап турар.

Ленкова Нина Таңды районнуң «Коммунизмниң хереги» колхозунуң мурнакчы саанчызы. Ол бодунуң ажылдап келгени он чылдың дургузунда грамота болгаш өртектиг шаңналды чаңгыс эвес удаа ап келген. Эш Ленкова беш уругнуң иези. Оларның дөртү школада эки өөренип турар. Юбилейлиг чылда сүт бүдүрерин көвүдедир сорулга салгаш, бодунуң эжи, мурнакчы саанчы З. Н. Жукова-биле социалистиг чарыштыг, бедиткен хүлээлгелиг ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Н. Г. Ленкова.

С. Феоктистовтуң фотозу

Эйлиг-Хем бригадазында

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң Эйлиг-Хем бригадазының хойжулары хойдан хөй төлдү ап эгелей берген. Ам бригадада ниитизи-биле 945 баш хой төрээн, оларның чаш хураганнарын онча менди камгалап алган.

Түлүш Хандываа, Кыргыс Чолдак-оол, Кыргыс Дырыш-оол, Александр Сундуй-оол оларның кодаңнарындан 220—140 баш хойлар төрүттүнген. Бо үстүнде хойжулар чаш хураганнарны чидириг чок камгалап ап турарлар.

Хойжуларның үре-түңнелдиг ажылдаарынга чолаачы эш Үдел-оолдуң болгаш тракторист Сандаков Киим-оолдуң улуг-хуузу биче эвес. Олар эдилээн техникаларынга камныг болганындан үрелиишкин чок. Мал чеминиң сөөртүлгезинде идепкейлиг ажылдап, малчыннарның макталын чедип алганнар.

Д. АРАКЧАА.

База катап Баткар угбай

Беш чылдың баштайгы чылы ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга өөрүшкүлүг түңнелдерни берген. Хараал-Тей сүт-бараан фермазының коллективи база ындыг өөрүшкүлүг түңнелдиг болган.

Хараал-Тей сүт-бараан фермазының ажылдакчылары коммунистиг күш-ажылдың деп атты алгандан бээр сүт саалдазының планын күүсетпейн барган ындыг чылды билбестер. Чылдың сөөлгү айы төнерге-ле чарыштың мурнакчызы саанчының ады-сывы дораан билдине бээр. Саанчы Чедей Баткар каш-даа удаа саанчылар аразынга чарыштың тиилекчизи болуп келген. Ол бо чылын база-ла тиилекчи. Чедей Баткар бир инектен-не 1460 кг сүттү, а бөлүк инектеринден 23,3 тонна сүттү сагган. Ынчангаш «База катап Баткар угбай» деп кыска чугаа фермада дыңналып турар.

Чурт иштиниң эът болгаш сүт угланыышкынныг инектеринден чылда муң кг чедир сүт саалтар саанчы чоокка чедир-ле районга кончуг ховар турган. Ам ындыг эвес. Чедейниң кады ажылдаач турар эштери мурнакчы саанчыдан улуг-ла калышпас түңнелди чедип ап турар болу бергеннер. Эрткен ажыл-агый чылында аныяк саанчы Нурзат Малпырык инек бүрүзүнден 1226 кг сүттү, бөлүк инектеринден 21,7 тонна сүттү, саанчы Дыртый Сундуй инек санындан 1153 кг сүттү, а бөлүк инектеринден 20,9 тоннаны саган.

Хараал-тейжилер онза байырлалдың ажыл-агый чылын багай эвес эгелээннер. Январьның баштайгы он хонуунда сүт садарының планныг онаалдазын эрестиг күүсеткеннер.

Элбек сүттү саары дээш чарыштың мурнуку одуруунда Чедей Баткар, Нурзат Малпырык, Хавак Адыяа болгаш олардан калышпас өске-даа саанчылар сырый-кожа чоруп орарлар.

Колхозчулар Чедей Баткарны «Бистиң шолбаныывыс» дижирлер. Ол шола ажылга бадыткалдыг. Чедей Баткарның үлегерин ёзугаар сүт саалдазынга мергежээн кижилер каш удаа чарыштың тиилекчизинден үлегер ап келгеннер. Сүт саалдазын бедидер чорук чүгле Хараал-Тей фермазында эвес, колхозтуң Улуг-Кузегде фермазында база бар апар чоруур. Эрткен ажыл-агый чылында Кара Моңгуш биле Ямаа Лайдып олар кайызы-даа бир инектен-не муң ажыг кг сүттү саггаш, мурнакчыларның одуруунга киргеннер.

С. ТАМБА.

Тес-Хем район,
«Чодураа» колхоз.

Таарымчалыг болган

Эрткен чылдың декабрь айының төнчүзүнде «Көк-Тей» совхозтуң инкубатор станциязы 45 муң санныг чуурганы чазылдырары-биле салган турган. Оон бээр чээрби ажыг хонук эрткен. Инкубаторнуң таарымчалыг байдалынга тургускаш ажааган чуургалары ол үениң иштинде частып келгилээн.

Дагааның хөй оолдары маңнажып эгелээн. Тус черниң ажылдакчылары оларны бөлгеш, куш ажаар фермаже каш хонук бурунгаар чорудупканнар.

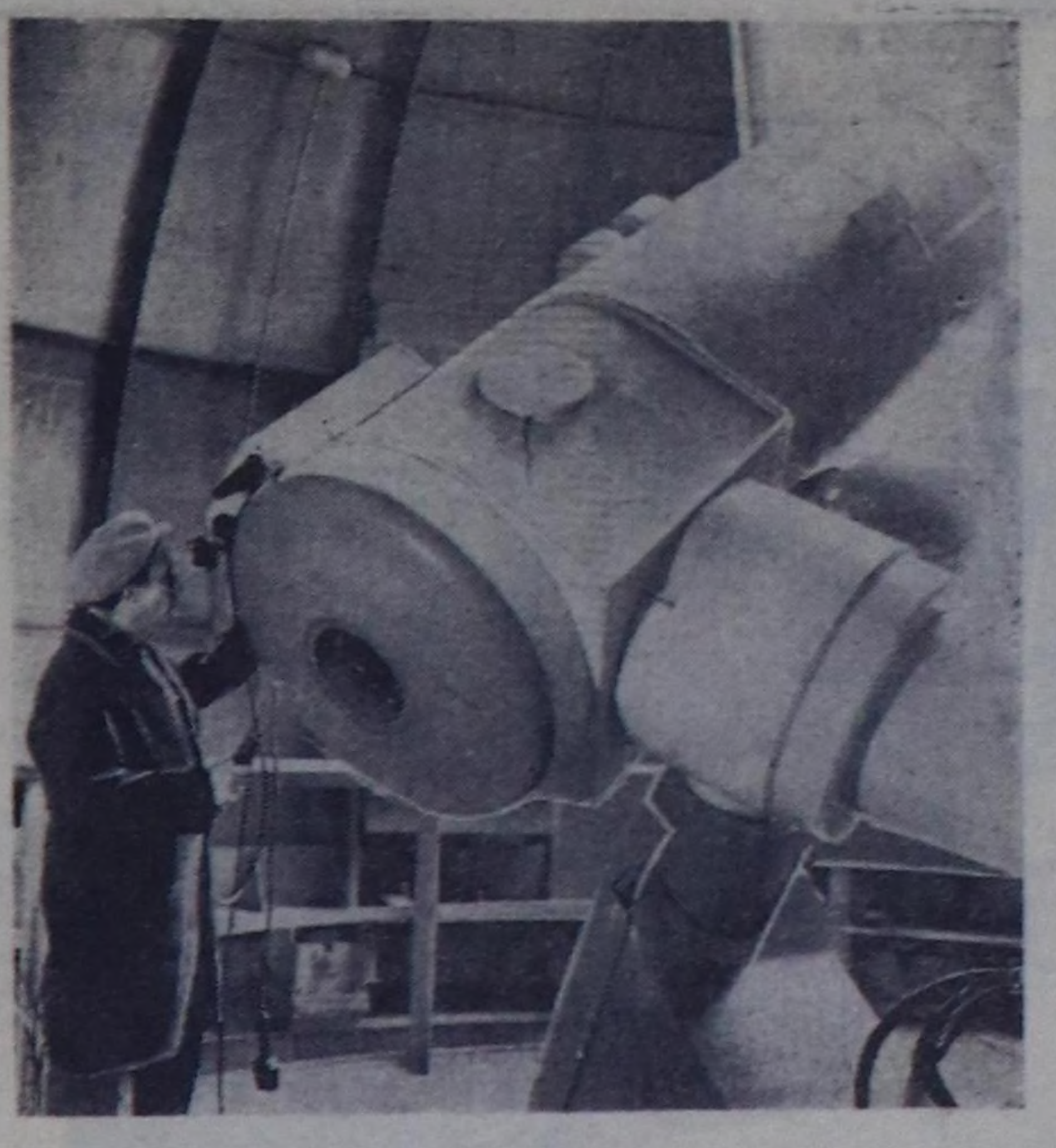

ЛЕНИНГРАД. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының астрономиктиг Кол обсерваториязының шинчилел-шенелде астрономия килдизиниң эртем ажылдакчызы Ю. Н. Чистяков болза диаметри 700 миллиметр болуп турар телескоперефлекторда тургускан радиометрниң дузазы-биле Айның температуразын каш удаа хемчээп көрген. Айның чырыттынып турар талазының чылыг талазы-биле карталары алдынган. Олар болза Черниң ол эдеричизиниң физиктиг бойдузун эки билип алыр арганы берип турар.

ЧУРУКТА: Ю. Н. Чистяков хайгаарал кылып тур.

СЭТА-ның фотохроникаазы.

Кол кичээнгейни шиитпирлетинмээн сорулгаларже

ВЦСПС-тиң пленуму

«Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга белеткел дугайында» доктаалынга партияның Төп Комитеди Совет күрүнениң чартык чүс чылдыг юбилейиниң белеткелинге болгаш ону эрттиреринге профэвилел организацияларының калбаа-биле киржир талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырарын ВЦСПС-ке, профэвилелдериниң чөвүлелдеринге болгаш комитеттеринге сүмелээн.

Январь 20-де Күш-ажыл ордузунга ВЦСПС-тиң XI пленуму ажыттынган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга белеткел талазы-биле профэвилелдериниң сорулгаларын пленумда чугаалажып турар.

ВЦСПС-тиң даргазы В. В. Гришин илеткел кылган.

Профессионал эвилелдери Октябрьның 50 чылынга белеткел талазы-биле политиктиг болгаш организакчы улуг ажылды чорудар ужурлуг деп, ол чугаалаан. Олар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын, бистиң чуртувуска революстуг чаартылгаларга оон ролюн ажылчы чоннарга хандыр тайылбырлап бээрин хандырар, делегей чорудуушкуннарынга, өске чурттарга социалистиг революцияларның тиилелгезинге, делегейниң коммунистиг болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкининиң хөгжүлдезинге оон салдарын көргүзер ужурлуг. Антимарксисчи агымнарга болгаш чайгылыышкыннарга удур, эртемниг коммунизмниң идеяларының тиилелгези дээш, партияның ленинчи политиказының тиилелгези дээш СЭКП-ниң төөгүлүг демиселин бүгү талазы-биле көргүзер херек.

Профэвилел организацияларының сорулгазы болза, 1967 чылдың күрүне планын күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастап, Октябрьның 50 чыл оюн төлептиг уткуур дээш коллектив бүрүзүнүң болгаш ажылчы кижи бүрүзүнүң демиселин организастаары, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларынга чаа-чаа чедиишкиннер-биле Совет эрге-чагырганың кайгамчык юбилейин демдеглээри болур.

Ам чуртта Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдурган бүгү улустуң социалистиг чарыжы калбарып турар. Ол социалистиг чарыштың инициаторлары болза, Москваның Лихачев аттыг автомобиль заводунуң, Ленинградтың В. И. Ленин аттыг Невск машина тудуушкун заводунуң болгаш СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг металлургия заводунуң, Киевтиң «Арсенал» болгаш «Ленинская кузница» заводтарының, Горькийниң автозаводунуң, Минскиниң трактор заводунуң, Тбилисиниң электровоз тудуушкун заводунуң, Магнитогорскиниң металлургия заводунуң коллективтери болгаш өске-даа хөй-хөй коллективтер болган.

Чарыштың сорулгазы: бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүседири, чаа техниканы нептередири, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидери, чаа бүдүрүлге күчүлерин болгаш дериглерни дүрген ажыглалга кииринип база шиңгээдип алыры болур дээрзин В. В. Гришин демдеглээн. Хүлээлгелер болгаш керээлер чаа беш чылдың экономиктиг сорулгалары-биле сырый холбаалыг болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң бедик темпилерин, продукцияның шынарын экижидерин, чиг-эттиг, материалдарны, одаар чүүлдү, электроэнергияны камнаарын көрүп турар. Планнаашкынның болгаш экономика талазы-биле идиг бериишкинниң чаа системазынче бүдүрүлгелерни шилчидеринге белеткел талазы-биле хемчеглерни чорударынга улуг кичээнгейни база көрүндүрүп турар.

Чижээ, Магнитогорскиниң металлургия заводунуң коллективи 1967 чылда барааныг продукцияны сайгарарының хемчээлин 1966 чылдың деңнелинге удур 30,8 миллион рубльге көвүдедир болгаш 24 муң тонна шойну, 30 муң тонна канны, 10 муң тонна прокатты немей бээр деп хүлээлгени алган. Караганданың шахтёрлары бо чылдың тос айларында пландан ажыр 435 муң тонна хөмүр дашты казып алыр арга бар болуп турарын айыткан. Костроманың Ленин аттыг лён комбинадының аргыкчызы эш Плетенева болгаш Минскиниң нарын шекпен комбинадының аргыкчызы эш Лазаренко боттарының аразында чарыштың керээзин чарганнар. Олар беш чылдың ийи чылдарының планын хуусаа бетинде күүседирин шиитпирлээн.

Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары улуг байырлалды төлептиг уткууру-биле белеткенип турар. Краснодар крайның Курган районунуң колхозтарының болгаш совхозтарының, Ростов областың тараалаң «Гигант» совхозунуң коллективтери болгаш өскелер-даа чарыштың инициаторлары болганнар.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларында калбарган чарыштың төвүнде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн чайгылыш чокка бедидериниң демисели тургустунган. Москваның, Свердловск, Донецк, Луганск, Киев, Горький Кемерово болгаш өске-даа областарның профэвилел организациялары бо талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар.

Бо чарыш экономиканы хөгжүдериниң планнарын күүседиринге, улустуң чаагай амыдыралын бедидеринге, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге, коммунизмни тургузарының сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээринге чаа-чаа чедиишкиннерни бээр дээрзинге чигзиниг чок деп, илеткелчи чугаалаан.

Бодунуң илеткелиниң түңнел кезинге В. В. Гришин улустуң амыдырал деңнелин улам ыңай бедидериниң, ажылчы чоннарның ортузунга кижизидилге ажылының, күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумун быжыглаарының, профэвилелдериниң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажыл-чорудулгазының, даштыкы чурттарның профэвилелдери-биле харылзааны быжыглаарының айтырыгларынга доктааган.

Социалистиг чарышты организастаар, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкин, күш-ажыл камгалалы болгаш айыыл чок болур чоруктуң техниказының талазы-биле профэвилелдериниң чамдык чөвүлелдериниң болгаш комитеттериниң ажыл-чорудулгазында четпестерниң дугайын илеткелчи чугаалаан. Октябрьның 50 чыл оюнуң белеткелиниң үезинде ажылчы чоннарның хандырылгазының бүгү участоктарынга ажылды күштелдирер ужурлуг.

Совет профэвилелдер Октябрьның 50 чыл оюнга белеткел талазы-биле ажылды Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле улам калбартып, бо кайгамчык юбилейни ажылчы чоннар төлептиг уткууру-биле бүгү-ле чүвени кылыр, СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлеринде айыткан коммунистиг тургузуушкунунуң улуг планнарын улам улуг күжениишкин-биле боттандырар ужурлуг деп, В. В. Гришин түңнелинде чугаалаан.

Илеткел талазы-биле санал бериишкини эгелээн.

Домна суугунуң мастери Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры П. И. Егоровтуң (Г. И. Петровский аттыг металлургия заводу) саналынга демдеглээни: домначылар бригадазының бүгү кежигүннери-биле бир дөмей, ол база-ла Совет эрге-чагырганың алдарлыг 50 чыл юбилейинге белеткенмишаан, бедиткен хүлээлгелерни бодунга алган.

Домна суугунуң күш-ажылчы ээлчээнге 42 ажыг чылда ажылдап келген мен деп, эш Егоров чугаалаан. Ол чылдарның дургузунда беш миллион тонна шойну эзилдирер аргалыг болган мен. Октябрьның 50 чыл оюн аттыг коллектив болур эрге дээш социалистиг чарыш заводта домна цегиниң бригадаларының аразында эгелээнин оратор дыңнаткан.

Кылыг бүрүзүн тергиин эки шынарлыг бүдүрер херек. Юбилейлиг чылда Ленинградтың хөй бүдүрүлгелеринде чарыш ындыг лозуңнуң адаа-биле калбарып турар.

Профэвилелдериниң Ленинград область чөвүлелиниң даргазы Е. А. Поповтуң чарыштың дугайын чугаалап тургаш, демдеглээни: бо ажылдың талазы-биле улуг дузаламчыны профэвилелдеринге эртемденнер көргүзүп турар. Ылаңгыя олар юбилейлиг чылда эртемниң болгаш техниканың хөй-нитти калбак көрүлдезин чорударын саналдаан.

Демир орук транспорт ажылчыннарының профэвилел ТК-ның даргазы Е. Г. Чередниченко, Профэвилелдериниң Москва область чөвүлелиниң даргазы Г. В. Подельщиков, Архангельск областың Конош мясо-ажыл-агый чериниң комплекстиг бригадазының бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры И. С. Яковлев болгаш өскелер-даа В. В. Гришинниң илеткелин чугаалажып көөрүнге база кириишкен.

Январь 21-де пленум бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Ажылчы чоннар-биле ужуражыышкыннар

МАГНИТОГОРСК. (СЭТА). Ында чоруп турар СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Магнитогорскиниң металлургия комбинады-биле танышкан.

Январь 8-те шии театрынга хоорайның партия организациязының активиниң хуралы болган. А. Н. Косыгин «СЭКП ТК-ның декабрь (1966 чыл) Пленумунуң түңнелдериниң дугайында» илеткелди кылган. Ону чылыы-биле уткаан.

Хүлээп алган резолюциязынга хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгзүнүп турар.

* * *

ОРЕНБУРГ. (СЭТА). Ында чоруп турар СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленко январь 20-де областың металлургия комбинаттарының болгаш чамдык заводтарының директорлары, партияның хоорай комитеттериниң секретарьлары-биле, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң удуртукчу ажылдакчылары-биле ужурашкан. Болган беседаларның кичээнгейиниң төвүнге бүдүрүлгениң культуразын бедидериниң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң, продукцияның шынарының болгаш бүдүрүлгелерге экономиктиг ажылды күштелдирериниң айтырыглары, а ол ышкаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга белеткелдиң айтырыглары тургустунган.

А. П. Кириленко хоорайның магазиннеринге, диет столоваяга чораан.

◆

Бүгү-россия конкурузу

Республиканың херегле кооперациязынга садыгның дешпилтелиг хевирлерин хөгжүдер талазы-биле Бүгү-россия конкурузунуң түңнелдерин Респотребсоюзтуң баштаар черниң хуралынга үндүрген.

Көдээ чонну хандырарының культуразын элээн бедиткен Новосибирск областың кооператорлары конкурска тиилекчи болган. Ставрополь крайының, Башкир АССР-ниң кооператорларынга бирги шаңналдарны тывыскан. Воронеж, Ростов, Брянск областарның, Чуваш АССР-ниң хереглекчилер ниитилелдеринге ийиги шаңналдарны, а Краснодар край, Рязань, Вологда, Тула болгаш Псков облхереглекчилер ниитилелдеринге үшкү шаңналдарны тывыскан.

(СЭТА).

КӨДЭЭГЕ СПОРТ

Көдээге массалыг күш-культура болгаш спорт ажылынче кичээнгейни күштелдирерин, күш-культураның хөй-нитти инструкторларын болгаш организакчыларын белеткээр чорукту хандырарын, спорттуң көдээ аныяктарга эң-не чедингир хевирлерин калбартып хөгжүдерин, колхозтарга, совхозтарга болгаш районнар төптеринге спорт маргылдааларын чорударын, ол ажылды культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажыл-чорудулгазы-биле сырый холбаштырарын партия, совет профэвилел, комсомол болгаш күш-культура организацияларынга хүлээндирген СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Күш-культураны болгаш спортту улам ыңай хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалында тодаргай айыткан.

Коммунистиг партияның болгаш совет чазактың бо төөгүлүг доктаалын амыдыралга боттандырып күүседир талазы-биле республиканың «Урожай» спорт эки-тура ниитилелиниң президиуму, оон районнарда спорт чөвүлелдери боттуг хемчеглерни ап, чамдык тодаргай ажылдарны кылып чоруткан. Ам 89 күш-культура коллективтеринде 12 муң ажыг көдээ спортчулар санаттынып турар. Эрткен чылдың 11 айларында бирги разрядтың 9, ийиги үшкүзүнүң — 650, оолдарның — 504 разрядчыларын белеткээн база 1591 спортчулар ГТО-нуң болгаш ГЗР-ниң хөрек демдектериниң нормаларын дужааган. Күш-культура коллективтеринге 6 муң ажыг, районнар болгаш республика шугуму-биле чоруткулаан маргылдааларга 5157 спортчулар киришкилээн. Тес-Хемниң Шуурмакта харылзаа салбырының ажылдакчызы К. Радостев, Өвүр районнуң Т. Чамзырай, О. Кызыл-оол болгаш өскелер-даа «Урожайның» республика чемпионнары болуп, спортчу мергежилин үргүлчү бедидип турарындан эки түңнелдерни чедип ап келгеннер.

Барыын-Хемчик, Эрзин, Чөөн-Хемчик, Өвүр районнарның спорт чөвүлелдери хөй-нитти организацияларының дузаламчызы-биле көдээ аныяк өскеннерниң ортузунга спортту массалыг болдурар талазы-биле сөөлгү үелерде элээн ажылдарны кылып чоруткан. Барыын-Хемчиктиң «Большевик», Улуг Хемниң «Күш-ажылдың хостуу» колхозтарының партия организациялары колхоз баштаар черлери күш-культура болгаш спорт херээн чугулага көрүп хостаттырган күш-культуржу организаторларны тургусканындан ында тыва хүрештиң хаактың шыдыраның болгаш өске-даа хевирлерниң секциялары доктаамал ажылдап, аңаа сонуургалдыгларның саны өзүп турар апарган. Ол ышкаш Таңды районнуң Дүрген школазының күш-культура башкызы, спорт мастеринге кандидат эш Еркашев школада күш-культура кичээлдерин солун байдалга эрттирип, класстан дашкаар спорт маргылдааларын үргүлчү чорудуп турарындан школачыларның спортка сонуургалы көдүрүлген. Моон алгаш көөрге, кайда-ла бо талазы-биле ажылды эки тургускан-дыр, ында күш-культура болгаш спорт бүгү-ниитиниң херээ болуп турары тодаргай-дыр.

Өвүр, Эрзин районнарның колхозтары болгаш Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхоз «Урожайның» чыл бүрүде юридиктиг кежигүн дадывырын үргүлчү төлеп келген болгаш күш-культура коллективтеринге спорт херекселдери садып алырынга база материал-техниктиг баазаны быжыглаарынга акша-хөреңгини харам чокка үндүрүп турар. Республикада 37 колхозтуң чүгле 10 ажыы санныы доктаамал юридиктиг кежигүннер болуп турар.

Ам бүгү совет кижилер Улуг Октябрьның 50 чыл оюнуң байырлалынга ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң талазы-биле күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгелерни ап, сорук кирген ажылдап турар. Ол ышкаш көдээ спортчулар кайгамчык байырлалдың чылынга тураскааткан республиканың профэвилелдериниң IV кышкы спартакиадазынга белеткел маргылдааларны колхоз, совхозтарда, районнар төптеринде эрттирип, мячиктиг хоккей командазының эш-хуузунуң ужуражыышкыннары барык-ла дыштаныр хүн санында болуп турар.

Үстүнде чедиишкиннер-биле чергелештир республиканың «Урожай» спорт эки-тура ниитилелиниң президиуму, оон даргазы Н. С. Капустин амгы үениң негелделеринге дүүштүр ажыл-чорудулгазын эде тургуспааның демдеглээри чугула. Бай-Тайга, Тожу районнарының спорт чөвүлелдериниң даргалары эрткен чылын 2—3 удаа солчуп, ында күш-культура болгаш спорт ажылы куду деңнелде турда-ла, аңаа барып боттуг дузаны чедирбээн.

Кижиниң коммунистиг кижизидилгезиниң эң чугула чүүлдериниң бирээзи болур күш-культураны күрүнеге улуг ужур-дузалыг кылдыр көргеш, СЭКП райкомнары, райкүүскомнар районнарның спорт чөвүлелдерин комсомол, профэвилел организацияларының дузазы-биле удуртуп, колхоз, совхозтарга, көдээ школаларга күш-культура болгаш спорт шимчээшкининиң массалыг болур чоруун чедип алырынче база спортчуларның күш-культуржу мергежилдерин улам-на бедидеринче кол кичээнгейни олче угландырар үе келген.

Ам агаар-бойдустуң байдалы чылып, дыштаныр хүннерин таарымчалыг эрттирип болурунуң үези келген. Ажылчы чоннарның кадыкшылын быжыглаар сорулга-биле коллективтиг селгүүстээшкиннерин, хаактыг үнүүшкүннерин массалыг организастап, районнар төптеринге болгаш колхоз, совхозтарга хаак баазаларын тургузары тус черлерниң удуртур ажылдакчыларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Колхоз, совхозтарда болгаш районнарның албан, бүдүрүлге черлеринде күш-культура коллективтериниң ажылын удуртуп, спортту массалыг болдурарын чедип алыр дээш база күш-культура болгаш спорт ажылының дугайында СЭКП райкомнарының, райкүүскомнарының үндүрген доктаал-шиитпирлериниң хыналдазын кылып, ажыл-агый черлериниң удуртукчуларының база ында партия организацияларының спорт ажылдарының талазы-биле илеткелдерин дыңнап, боттуг ажылдарны чорудары негеттинип турар.

Колхоз, совхозтарда, район төптеринде болгаш көдээ школаларда туруп турар болгаш ам чаарты кылыр стадионнарны, спорт шөлдерин дерип, ону хөй-ниитиниң киржилгези-биле Совет эрге-чагырганың 50 чылының алдарлыг байырлалының оюнда доозуп, күш-культуржуларның спортчу мергежилин улам-на бедидери, партия, совет, комсомол, профэвилел организацияларының дузаламчызы-биле үре-түңнелдиг ажылдаары «Урожай» спорт ниитилелиниң тус-черде күш-культура организацияларының соңгаарлаттынып болбас кол сорулгазы болур.

Советтерге соңгулдалар

(„Правданың“ мурнуку чүүлү)

Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди советтеринге, а ол ышкаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер чуртта калбарып турар. Март 12-де Россия Федерациязынга, Украинага, Белоруссияга, Узбекистанга, Казахстанга, Молдавияга, Латвияга, Таджикистанга база Туркменияга, март 19-та Грузияга, Азербайджанга, Арменияга, Киргизияга, Литвага, Эстонияга соңгулданы чорудар.

Соңгулда кампаниязы — бистиң ниитилелдиң амыдыралынга политиктиг улуг болуушкун. Бо чылын соңгулдага белеткелдер СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин, беш чыл планының сорулгаларын боттандырары дээш, Октябрьның 50 чыл оюн телептиг уткуур дээш бүгү улустуң демиселиниң байдалынга эртип турар. Совет кижилер юбилейни чаа-чаа патриоттуг ажыл-херектери-биле, Терээн чуртунуң күчүзүн болгаш алдарын улам-на бедидери-биле демдеглээрин оралдажып турар.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде баштайгы социалистиг күрүнезин тургускан Октябрьның социалистиг Улуг революциязы «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозуңнуң адаа-биле тиилээн. Чартык чүс чылда ооң улам ыңайгы хөгжүлдезиниң дургузунда Коммунистиг партия ёзулуг улусчу, эң-не калбак, эң-не хөй төлээлгелиг болгаш чептүг демократтыг орган—Советтерни сайзырангайжыдарының болгаш быжыглаарының дугайында доктаамал сагыш салып келген.

Советтерниң соңгулдаларынга белеткелдер партия организацияларынга улуг харысалганы хүлээндирип турар. Олар бүгү черлерге масса-политиктиг ажылды калбартыр, идеологтуг кижизидилгениң бүгү чепсектерин—бистиң парлалгавыстың, радионуң, телевидениениң, кинонуң, культура-чырыдыышкын албан черлериниң, аас пропагандазының аажок улуг аргаларын ажыглаар, бүдүрүлгелерге, ол ышкаш соңгулда участоктарынга, ажылчы чоннарның чурттап турар черлериниң аайы-биле лекторларның, пропагандистерниң, политинформаторларның ажылын идепкейжидери эргежок чугула.

Партияның XXIII съездизиниң, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сөөлгү сессиязының шиитпирлерин, «Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылынга белеткел дугайында» партия Төп Комитединиң доктаалын ханызы-биле тайылбырлаары соңгулда кампаниязының үезинде бүгү масса-политиктиг ажылдың кол утказы болур. Ол ажылдың эчис сорулгазы — үлетпүрнүң болгаш кедээ ажыл-агыйның улам ыңай көдүрлүүшкүнү дээш, чуртталга болгаш культура-амыдыралдың тудуун экижидери дээш, социалистиг амыдырал чуртталганың нормаларын, сагылга-чурумну быжыглаары база организастыг чорук дээш демиселче совет кижилерни мобилизастаары болур.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң улус аажок улуг чедиишкиннерни чедип алган. Социализмниң өндүр улуг чаалап алыышкыннарының бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын тодаргай болгаш бүзүрелдиг көргүзери — агитацияның болгаш пропаганданың эң чугула сорулгазы болур. Социалистиг ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң капиталистиг тургузугдан артык күштүүн бистиң херек кырында амыдыралывыстың тодаргай чижектери-биле тайылбырлап, бистиң демократиявыстың тиилелгезин, совет патриотизмниң болгаш социалистиг интернационализмниң күчүлүг күжүн көргүзер, буржуаз идеологияның улуска удур утказын сойгалап илередир херек.

Советтер чуртунуң чедиишкиннериниң дугайын чугаалап тургаш, бергелерни болгаш шиитпирлеттинмээн сорулгаларны ыттавайн эртпес, чидиг айтырыгларны оюп эртип каап болбас. Шынныг чорук пропаганданың дээштиг болурунга эң чугула чүүл болур. Масса-политиктиг ажыл Терээн чурттуң ээзи кижи бүрүзүн бүдүрүлгениң, колхозтуң, албан чериниң ажыл-херээ дээш бедик харысалгалыг болурун медерел билириниң ёзузунга кижизидер хүлээлгелиг.

Аас болгаш парлалга пропагандазынга делегейниң социалистиг системазын быжыглаары дээш, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эеи база сырый каттыжыышкыны дээш демиселге СЭКП-ниң төөгүлүг ролюн бүгү тала-биле тодаргай көргүзери эргежок чугула. Совет күрүнениң ленинчи даштыкы политиказының чедиишкиннерин, национал хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар бүгү улустарга бистиң көргүзүп турар чаагай дузаламчывыстың дугайын билдингири-биле көргүзүп, вьетнам улуска удур агрессчи дайынны чорудуп турар америк империализмниң дайынзырак политиказын сойгалап илередир херек.

Масса-политиктиг ажылдың идейлиг деңнелин бедидери — ооң хевирин болгаш аргазын сайзырангайжыдыры-биле тудуш холбаалыг болур. Илеткелдер, беседалар, консультациялар, лекциялар, айтырыглар болгаш харыылар кежээлери, аас журналдары ышкаш ажылдың шылгаттынган хевирлерин ажыглавышаан, чаа чүүлдерни дилеп тывар болгаш агитацияның база пропаганданың бүзүредилгелиг, чедингир чоруун чедип алыр херек.

Сөөлгү үеде хөй-хөй хоорайларда агитпунктулар-биле чергелештир соңгукчуларның клубтарын тургузуп турар. Олар холдуунда-ла культура-чырыдыышкын албан черлериниң баазазынга ажыттынып, элээн каш соңгулда участоктарын хандырып турар. Политиктиг болгаш культурлуг хемчеглерни чорударынга ындыг клубтарның калбак аргаларлыын дуржулга көргүзүп турар. Оларга күш-ажылдың хоочун кижилери болгаш бүдүрүлгениң мурнакчылары, эртемденнер, культураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары-биле аныяк соңгукчуларның ужуражыышкынын эрттирип, партия, совет, ажыл-агый, профэвилел удуртукчулары болгаш комсомол ажылдакчылары илеткелдерни кылып турар. Соңгукчуларның клубтарынга чер-чер Советтериниң депутаттарының, садыг, чурттагла, коммунал-хандырылга албан черлериниң удуртукчуларының отчёттарын, а ол ышкаш янзы-бүрү консультацияларны, бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң концерттерин организастап турар.

СЭКП-ниң XXIII съездизиниң айтыышкынын удуртулга болдургаш, Москваның, Ленинградтың, Свердловскиниң, Латвияның, Литваның, Краснодар крайның, Омск областың болгаш өске-даа черлерниң партия организациялары бүгү политиктиг ажылды чурттуң политиктиг, экономиктиг, культурлуг амыдыралының болгаш делегей байдалының дугайында чоңга чорудар эки информацияга үндезилеп тургузарын оралдажып турар. Бүдүрүлгелерге болгаш албан черлеринге, колхозтарга болгаш совхозтарга ол ажылды чорудары-биле удуртур ажылдакчылардан, эртемденнерден, белеткелдиг тускай эртемниглерден мергежилдиг бөлүктерни тургузуп турар. Ол чорук идей-политиктиг ажылды күштелдиреринге дузалап, ооң деңнелин бедидип турар.

Соңгулда кампаниязы бүрүзү — Советтерниң ажыл-чорудулгазының бүгү улусчу көрүлдези болур. Советтерниң ажылынга кызыгаар чокка киржир аргаларны социалистиг демократия бүгү ажылчы чоннарга берип турар болгаш соңгулдага белеткелдер чоруп турар үеде оларның ажылын соңгукчулар кичээнгейлиг анализтеп көөр, тодаргай санал-оналын бээр апаар. Массаның үнүнге дыңнангыр болуру база шүгүмчүлелдиг саналдарны шын шиитпирлээри, а үнелиг санал бүрүзүн амыдыралга боттандырарын шудургузу-биле чедип алыры—партия организацияларының хүлээлгези болур.

Соңгулданың белеткелинге болгаш ону эрттиреринге профэвилел база комсомол организациялары идепкейлиг киржир ужурлуг.

Советтерге соңгулдалар болза партияның, чазактың болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эвин база катап көргүзер, ССРЭ-ниң улустарының найыралын болгаш акы-дуңма ёзузун ам-даа улам быжыглаар, бистиң чурттувуска коммунизм тургузуушкуну дээш демиселге ажылчы чоннарның чогаадыкчы идепкейин чаа бедикче көдүрер дээрзинге совет кижилер бүзүрелдиг.

Совет кӧдээниң кижилери

ЧЕДИ АЛЫШКЫ

Мени колхоз баштаар чериниң хуралындан Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң төп трактор-хову бригадазының агроном-бригадиринге ынчаарда чаа томуйлаан турган чүве. Бригадада кижилер-биле баштай эки танышпас турган мен.

Бир-ле катап коңчуг эрте тургаш, колхоз гаражының девискээринге чеде бээримге, шимээн-даа чок, чүгле ДТ-54 деп чаңгыс трактор тур. Ооң адаанда сапык идиктерлиг бичии кижиниң буттары шимчей берди. Эккеш, трактор адаанче топтап көөрүмге, дүүн кежээ дүнеки ээлчегже ажылдап чоруткан комсомолчу Роза Доспаң болду. Роза мени эскерип кааш, трактор адаандан союп үнүп келип, мендилешпишаан, эртенгиниң дөрт шак үезинде тракторга үрелиг болу бергенин тайылбырлай-дыр.

Ол аразында Розаның акызы Черепан Доспаң база аңаа чедип келди. Оон ол дуңмазынче көргеш:

— Коробка быжыглалдарын четче дыңзыттың бе?—деп айтырды.

— Ийе, эжим командир—деп, Роза Доспаң аңаа харыылааш, баттырып, акызының карманнарынче дүлгүүрлерин суккулай берди.

— Ам чанып барып дыштанып ал, амдызында сээң дузаң чокка ажырбас мен—деп, акызы чугаалааш, дуңмазын чорудупту.

Бичии Розаны эге баштай көргеш, ооң трактор башкарыптарынга дыка-ла чигзинип турган мен. А сөөлүнде дыңнап, көрүп турарымга, мырыңай үш чыл механизатор стажтыг, харын-даа шалыпчыларның бирээзи кижи болду.

Ынчаарга Черепан Доспаң-биле таныжа бээримге, ол дээрге колхозтуң хоочун механизатору, ийиги класстың тракторист-машинизи кижи болуп илереп келди. Ажылга бедик көргүзүглерлиг болганы дээш, 1959 чылда ону ССРЭ-ниң улус ажыл-агый чедиишкиннериниң делгелгезинче-даа колхозтан чорудуп турган. Амгы үеде ооң боду ДТ—54-А тракторда ажылдап турар, ону дөрт чыл иштинде капитал септелге чокка эдилээн болгаш 4900 гектар чымчак черни ооң-биле ажылдап кылган. Септелге чарыгдалын камнап алганы дээш, колхозтан 200 рубль немелде төлевирни база алган.

Боду улгадыксай берген, хүлүмзүргей чазык шырайлыг, ийи-чаңгыс көөрге, бир-ле кижиниң тракторун азы машиназын кылчы берген турар бир кижини сонуургай берген мен. Ынчангаш хүннерниң бирээзинде чагыг кылыры-биле дарганнаар черге чеде бээримге, биеэги сонуургап чораан кижим ында дарганнаан тур.

Ооң шевер холдарының кылып турары кызыдып каан кылын демирниң дожу кырында бодунуң хевирин чүүл бүрү өскунуп, мээң бир-ле билирим детальга дөмейлежип бар чыдарын аажок сонуургап көрүп тур мен. Кызыткан демир соор шаа четпээнде-ле, комбайнның саваң тырыыр механизминиң быжыглаар бир херекселди ол-ла хевээр кылдыр соккаш, ону демги дарган ыяш савада сугже шыйтылады супту.

Ол кижи-биле чугаалажы бердим. Доспаң алышкыларның эң улуу—чээрби ийи чыл механизатор стажтыг Бирекэй Доспаң ол болду, ам комбайн септелгезинде турары ол. Б. Доспаңның техникага ам-даа күштүг ынаан дараазында фактылар бадыткаар: чаа трактор азы кѳдээ ажыл-агыйның кандыг-даа нарын машиназы колхозка келген болза, ону хөделдирип ажылдадырынга азы чыып эптээринге ол ылавыла киришкен турар. Сүт-бараан фермаларын механизастаарынга холбашкан ажылдар кыла бергенде, ол база-ла ында хөделген турар. Механизаторларның билиин бедидер өөредилгезинден ол черле чыдып калбас. Чоокта чаа машина-трактор парыгының эргелекчизинге ону дешшиткен.

База бир хүн колхоз баштаар чериниң хуралынга Хараган сүт-бараан фермазының эргелекчизи коммунист Шулуу Доспаңның илеткелин дыңнадывыс. Ооң-биле хандыр таныжып келиримге, ол база механизатор мергежилдиг кижи болду, бо талазы-биле он үш чыл ажылдаан, харын-даа ийиги класстың тракторист-машинизи.

Ооң соонда колхоз баштаар черинге сүмележип тургаш, эрткен чазын Ш. Доспаңны трактор-хову бригадазынга дузалакчы бригадир кылдыр томуйлап алганывыс частырыг чок болган. Ол ам Шагаан-Арыгда сельхозтехника черинде септекчилер бригадазын удуртуп турар. Бригада эрткен чылдың дөрткү кварталында алды тракторну септээр тургаш, чедини кылган.

Шаравии Доспаң деп кижи база бар. Ол 1947 чылда тракторист болган. Ажылды далаш чок, бүдүмчелиг кылырынга ол ынак. Ш. Доспаң дээрге бодунуң төрелдери-биле-даа, төрел эвес өске-даа трактористер-биле кады Чодураа, Хендерге ол ынчаар, ылаңгыя кур черлерни шиңгээдип алырынга баштайгыларның бирээзи болуп ажылдаан.

Доспаң алышкыларның бир дуңмазы Маадыр-оол Доспаң эрткен чылдың октябрьда шеригден халажып келген. Шеригге баарының мурнунда ол үшкү класстың тракторизи турган болгаш ам ийиги класстың чолаачызы эргени чедип алган чанып келген. М. Доспаң колхозунга идепкейлиг ажылдавышаан, кежээки школаның онгу клазында өөренип турар.

Бо механизаторларның аразында Даваа Доспаң дээрзин база бистиң колхозта эки билир. Ол амгы үеде Шагаан-Арыгның амыдырал хандырылга комбинадында трактористей берген. Чеди алышкы-механизаторлар ол-дур: Б. Доспаң, Ш. Доспаң, Ч. Доспаң, Ш. Доспаң, Д. Доспаң, М. Доспаң болгаш Р. Доспаң.

Бо алышкыларның ындыг мергежилди чедип ап, төрээн чонунга төлептиг бараан болуп чорууруң ооң эш-өөрлери көргеш, оларга чоргаарланыр. Алышкыларның адазы, колхозтуң үндезилекчилериниң бирээзи турган М. Доспаң ирей мөчүй берген болза-даа ооң оолдары оон херээн үргүлчүлеп турарлары ол. А оларның иези—Тюлюш Чамыяновна ам пенсияда. Ол ие он бир уругну төрээн болгаш кижизиткен. Бир-ле хүн ооң бажыңынга кире бергеш, чугаалажып олурарымга, тургаш, аптаразының иштинден хумагалыы-биле шарып каан чүве уштуп эккелгеш, ону часкаш мынча дидир:

— Бо дээрге «Маадыр-ие» деп орден-дир, оглум. Уруг-дарыымны кижизидип кааным дээш, Совет чазаам мени ынчаар үнелеп көрген, ол дугайын кажан-даа утпас мен. Эң биче уруум онгу класста өөренип турар, ону дооскаш, эмчи сургуулунга баар мен дээр кижи болгай.

Чеди механизатор—алышкылар деп чугаалаарга, магалыг-ла-дыр. Олар болза Совет эрге-чагырганың 50 чыл ою болур бо чылда улам кызымаа-биле ажылдаар дээш, социалистиг хүлээлгелерни алган болгаш боттарының мергежилин ам-даа бедидер дээш, чүткүлдүг ажылдап турарлар. Оларга чедиишкинни күзээр бис.

С. ОНДАР,
агроном-бригадир.
Улуг-Хем район.

Механизастаттынган колонна

Көжүп чоруур механизастаттынган 643 дугаар колоннаның тудугжулары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының коллективи Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик болгаш Улуг-Хем районнарының девискээринде ажыл-агыйларны тудуг ажылдары-биле хандырып, бүдүрүлге, чуртталга тудугларын болгаш янзы-бүрү мал кажааларын керээ ёзугаар кылып турар. Бо — тудугжуларның улуг коллективи болур. Колоннаның механизастаттынган салбырлары Чадаанада, Кызыл-Мажалыкта болгаш Шагаан-Арыгда турумчуп, ажылдап турар.

Көжүп чоруур механизастаттынган колоннаның коллективи тудуг-монтаж ажылдарының планын ёзугаар эрткен чылын 1812 муң рубльге кылыр тургаш, ону 92,7 хуу кылдыр боттандырган. А Чадаананың мехотряды 86,4 хуу, Шагаан-Арыгның—93,8 хуу күүсеткен. Ол улуг четпес болганы билдингир.

Механизастаттынган колонна чуртталга тудуунуң талазы-биле элээн эки көргүзүглүг болганын демдеглээр херек. Бо талазы-биле план 101,6 хуу күүсеттинген. Чадаанада тудугжулар ону 112,8 хуу, Шагаан-Арыг отряды — 114,5 хуу, Кызыл-Мажалык бөлүү—74,8 хуу боттандырган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырар, ажылдың организастыын экижидер хемчеглерни ап чорутканындан колоннада түңнелдерниң мурнукку чылдардан экижээнин демдеглээр херек. Мурнакчыларның одуруу өскен. Олар бо хүннерде, кажан совет улус Улуг Октябрьның 50 чыл юбилейин күш-ажылчы белектер-биле ужуражыр дээш күжениишкинниг ажылдап турар үеде — көжүп чоруур механизастаттынган 643 дугаарлыг колоннаның ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары чаа-чаа хүлээлгени ап, социалистиг чарышты улам калбартып турарлар.

Улуг-Хемниң ыяш ажыл-агый чериниң Ырбан участогунда ажыл хайныышкынныг чоруп турар.

Юбилейлиг чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээн чарыш ыяш белеткелчилериниң ортузунда калбарган. Ыяш сөөртүр тракторнуң башкарыкчызы В. И. Щеголев өскелерден чыдып калбайн, бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип турар.

ЧУРУКТА: тракторист В. Щеголевтиң ажылдап турары.

Г. СИРОТИНИНИҢ фотозу.

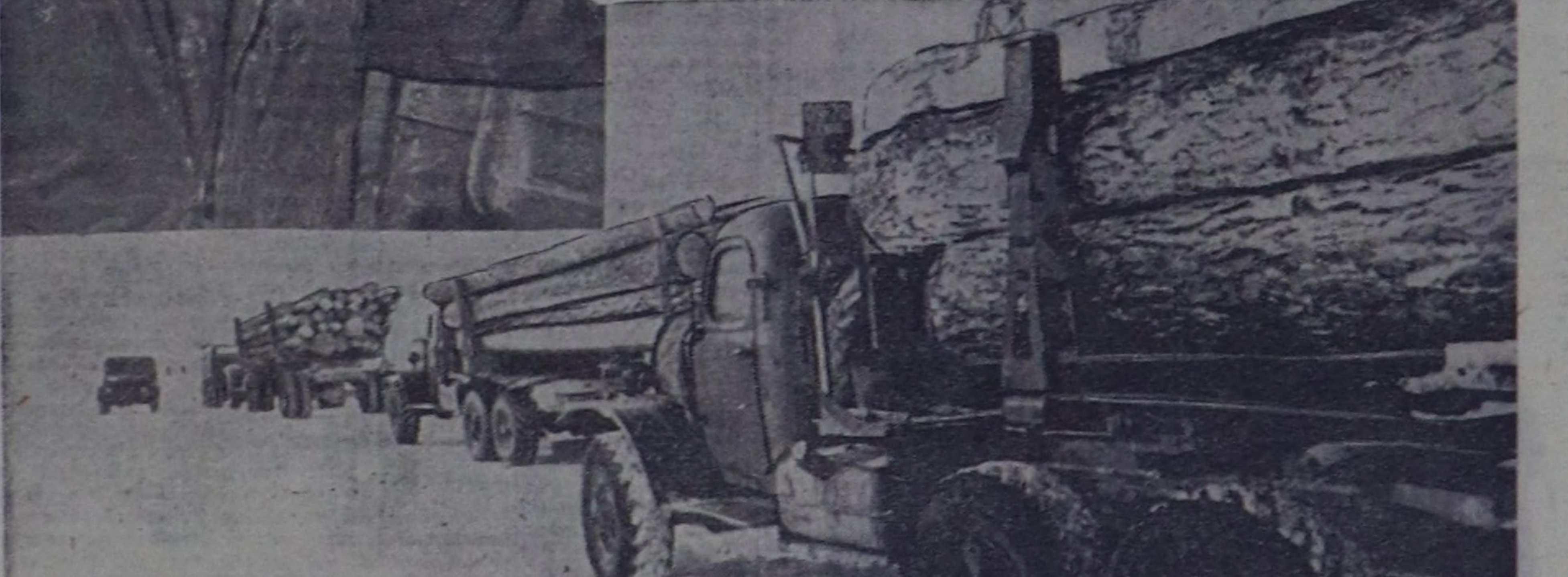

Чаа эмнелге

Мурнуку чылдарда Эрги-Барлык суурнуң чурттакчылары эмчиге шинчидип алыр дээш албан-биле Кызыл-Мажалыкка барып ийи, үш хонар ужурга таваржып турган. Кыштың чоок, чайның изиг үелеринде каш хондур эмчилээри аарыг кижилерге коңчуг халалыг турган болгай. Ам бо талазы-биле байдал сыр өскерилген.

«Большевик» колхозтуң ажылшичилери 1967 чылда өөрүнчүг белекти алганнар. Суурда чаа эмнелге участогу ажылдап эгелээн. Ында аарыг улус хүлээп алыр тускай чер бар. Ол ышкаш оларны чыттырып эмнээр болгаш божудулга салбырлары база бар. Божудулга салбыры чаа дериг херексел-биле хандыртынган болгаш божаан херээженнерге таарымчалыг байдал тургустунган. Эмнелге дээди болгаш ортумак эртемниг 5 эмчи кадрлар болгаш четчир санныг ажылчыннар-биле хандыртынган.

Аарыг кижи эмчиге шинчидип алгаш, ол-ла эмнелге чериниң аптеказындан эмни рецепт ёзугаар садып ап болур аргалыг. Чыттырып эмнедир кижилер ырак чер барбайн ол-ла эмнелгеге эмнедип болур.

Партияның болгаш чазактың чоннуң кадыкшылы дээш сагыш салып турарынга суурнуң чурттакчылары өөрүп четтиргенин илередип турарлар.

Х. ОТЧУГАШ.

Ажыктыг кежээ

Чоокта чаа «Шекпээр» совхозтуң төвү Биче-Тей суурнуң клувунга корум-чурум болгаш хоойлу-дүрүм дугайында айтырыг, харыы кежээзин эрттирген. Совхозтуң ажыл-ишчилери болгаш албан-хаакчылары клубту долдур олурупкан. Кежээни совхозта партком секретары И. Успуң ажыткан. Баштай Тыва АССР-ниң хой-ниитиниң корум-чурум камгалал министерствозунуң ажылдакчызы эш Борбак-оол Хунажык «Хулиганнааны дээш харысаалгага онаарын күштелдирер дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң эрткен чайын үндүрген Чарлыының күүселдезиниң дугайында болгаш моон соңгаар хемчеглер дугайында кыска лекцияны номчаан. Дараазында район прокурору эш Очур эрткен чылын районга болган корум-чурум үрээшкиннериниң дугайында бодунуң кыска илеткелин кылып, чаа Чарлык ёзугаар ап чоруткан хемчеглерни ол кежээниң киржикчилеринге таныштырган. Мурнунда арагалап, хой-ниитиниң чурумун үреп турган кижилерге чаа Чарлык ёзугаар шыңгыы хемчеглерни хүлээткен. Ол ышкаш Ак-Довурак хоорайда эзириктер сергедир черни тургусканы арагачыларга удур демиселге дээштиг болганын эш Очур демдеглээн. Ынчалза-даа чамдык черлерде эш-хуузунуң судтарының, улусчу дружинаның кошкак ажылдап турарындан корум-чурум үрээшкиннери ам-даа бар болуп турарын ол айыткан.

Районнуң улус судунуң даргазы эш Кыргыс күш-ажылдың сагылга чурумунуң, социалистиг ог-бүлени быжыглаарының болгаш күрүне пенсияларын тыпсырының дугайында чамдык айтырыгларга консультацияны берген. Лекция, беседа тооген соонда хоойлу-дүрүм талазы-биле айтырыг, харыы эгелээн. Кижи бүрүзү корум-чурум, хоойлу талазы-биле сонуургаан айтырыгларынга долу харыыны алган.

Корум-чурум камгалакчылары-биле кады организастап эрттирген бо кежээ моон соңгаар ажылшинге ажыктыг болуру чугаажок.

Х. МОҢГУШ.

Кошкаш кылбас

«Сельхозтехника» каттыжыышкынының Тес-Хем салбыры бо ажыл-агый чылын багай эвес эгелээн. Салбырның хандырып турары ажыл-агыйларның техника септелгези болгаш техниктиг хандырылгазы мурнукузундан дээре чоруп турар.

«Тес-Хем» совхозта тракторларның болгаш кѳдээ ажыл-агый машиналарының септелгези эң дээре байдалда тургустунган. Ында эрткен чылдың дөрткү кварталында тракторларның болгаш кѳдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарының септелгезиниң планы күүсеттинген болгаш бо чылдың баштайгы айында ажыл база эки чоруп турар. Совхозта кол инженер В. Подиячев болгаш кѳдээ ажыл-агый машиналарының талазы-биле механик Т. Суроп оларның механизаторлар ортузунга күш-ажылды таарыштыр организастааны эки түңнелди берип турар.

«Сельхозтехника» каттыжыышкынының салбыры эрткен чылын ниитизи-биле багай эвес ажылдаан. Ниити продукцияны бүдүрериниң болгаш бүгү ажылдарны кылырының планы 102,2 хуу күүсеттинген. Ооң ыңай ук бүдүрүлге бараан саарылгазының, техниктиг хандырылганы чорударының, чүък сөөртүлгезиниң болгаш өске-даа хевирлерниң ажылын мурнукузундан дээре чоруткан.

Коллективтиң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыры-биле социалистиг хүлээлгени алган болгаш «Сельхозтехника» каттыжыышкынының Таңды салбырын чарышка кыйгырганнар.

Социалистиг чарыштың хүлээлгезинде улуг болгаш чугула чүүлдер көрдүнген. Ында ниити продукцияны бүдүрери болгаш ажылдарның бүгү хевирлерин кылыры 102 хуу кылдыр доктааттынган. Чүгле комбайннарның септелгези хүлээлгеде 110 хуу кылдыр көрдүнген. Бир чугула чүүл болза мал ажылынга механизацияны чорударының планын 115 хуу кылдыр ажыр көрүп турары болур.

Мурнакчы технологияны ажыглап, артык кезектерниң камналгазын чорудуп тургаш, септелгениң бир единицазының бот-үнезин 5 рубль чедир кудуладыры хүлээлгеде база алдынган.

Байырлалдыг чылдың дүжүдүн ый-шаанда ажаап алырын хандырары-биле комбайннар септелгезин август айның бирде доозары болгаш өске-даа чугула ажылдарның талазы-биле улуг-улуг ажылдар механизаторларның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының социалистиг хүлээлгезинде көрдүнген.

Ук салбырның мастерскаязында амгы үеде ажыл хайнып турар. Ында Тес-Хем, Эрзин районнарның ажыл-агыйларының механизаторлары септелге чорудуп турар.

Салбырның коллективи «Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы-биле таныжкан болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидер дээш түс-түс ажылчыннарның болгаш цехтерниң аразында чарышты калбарткан.

С. ТАМБА.

«ШЫНГА» ПАРЛАТТЫНГАН СООНДА

Хыналда бадыткаан

Чодураа суурга чаа, улуг клуб ажыглалга киргенден бээр үш чыл чедип турар, а ооң мурнунда турган эрги клубту суурнуң аныяктары септеп, дерзэш спорт залынга ажыглаар айтырыг тургузарга, ону колхоз баштаар чери чөпшээревээн.

«Кешкенде хеме, а кешкенде теве херек чок» деп эгелиг, «Шын» солуннуң мурнуку бир номеринге парлаттынган материалда фактыны хыналда бадыткаан. Жданов аттыг колхозтуң баштаар чери илерээн четпестерни чайладыры-биле тодаргай хемчегни ап эгелээнин Улуг-Хем райкүүскомунуң даргазы эш Н. Будук-оол редакцияга дыңнаткан.

Эрги клубту өскээр кежүрүп, бо чылын ажыглалга кииреринин колхоз планнап турар. Чаа клубтуң кино аппарады болгаш библиотека турар черлеринде үрелген батареяларны монтажниктер септеп эгелээн, аңаа чылыгның ам удавас хандырар.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ КӨДҮРЛҮҮШКҮН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл болур оюнга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң фермаларының болгаш бригадаларының ажыл-ишчилери таныжкаш, социалистиг чарыштың чаа-чаа хүлээлгелерин алгылаан.

Малды кыштан онча-менди ажырып, ооң чаш төлүн чидириг чокка камгалап ап, малдан алыр продукцияны бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедирин малчын бүрүзү хүлээнген. Чүс баш төрүүр хойга онаажтыр 100-тен өру хураган алыр, хойдан 2,5 кг дүк кыргыыр сорулга салган кадарчылар хойжу бригадаларда хөй. Чижээ, беш чылдың бирги чылында төрүүр чүс хойдан 98 хураган, хой бүрүзүнден 2,9 кг дүк кыргып алган. Моңгуш Дамдын-Сүрүң Совет эрге-чагырганың 50 чыл болур улуг байырлалынга белек кылдыр чүс баш төрүүр хойга онаажтыр 110 хураганны алыр болгаш бир хойдан 3 кг дүк кыргыыр хүлээлге алган. Ооң хоюн оолдап эгелээн, ам төрээн 105 хойдан 110 хураганны доруктуруп турар. Хойжу Куулар Сүндүй-оолдуң кодаңында төрүүр 330 хой бар. Кыштаглаашкынны организастыг чорудуп турар, мал чеми четчири-биле бар, кажааларын чылыг. Бо чылын бүгү хоюнуң чаш төлүн бүрүн камгалап албышаан, бир хойдан 2,5 кг дүк кыргыыр сорулганы ол салып алган. Мурнакчы кадарчылар М. Кошкар-оол, О. Алдын-оол, О. Шаравии, М. Сендажы болгаш өске-даа хойжулар социалистиг чарыштың бедик хүлээлгелерин алган.

С. СЕДИП.

КӨРҮЛДЕ УЛАМЧЫЛАВЫШААН

Бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң республика көрүлдезиниң үшкү хүнүнүң чоруп турган үези ол. Хөгжүм-шии театрының сценазында Эрзин районнуң бот-тывынгыр артистери. Эрзинчилерниң программазын «Улуг Октябрь — чаа делегейниң төрүттүнген хүнү» деп чогаал-хөгжүмнүг композиция-биле ажыткан. Революсчу ырларның өткүт чидиг аялгазы, хөгжүмнүң хөглүг үнү диниттелип, көрүкчүлерниң сеткил ханган күзел-соруун хей-аът киирип турган.

Эрзинчилер бо чылын шынап-ла эки белеткелдиг келгеннер. Ону удаа-дараа улай-улай сценага үнүп турган көргүзүглер бадыткап турган. Бөлүк оолдарның ырлаашкыны «Алаак кезип, шаттар кырлап» деп революсчу ырызын, «Чаа-чаа, чок-чок!» деп басняны Карийниң чугаалаанын, Болаа Каадыр-оолдуң индий улустуң танцызын аныяк кыс болуп алгаш ойнааны кым сонуургавас боор!

Композитор Чыргал-оолдуң «Улуг-Хемим» деп ырызын Вера Монзулаң бадырыптарга, зал иштин ыржым шыпшың апаар болгаш көрүкчүлерниң бодалы кыстың тааланчыг хоюг үнү-биле, ырның дыңнаксанчыг аялгазы-биле ужугуп чоруптар.

Эрзинчилерниң кеткен хеви — тыва национал тоннары янзы-бүрү өңнүг торгулардан даараан болгаш кончуг-ла чараш кестүр болган.

Эрзин районну доозары билек, сценага каа-хемчилер уран-чечен ырын ырлап, аваангыр-кашпагай танцызын ойнап, мергежилин, талантызын көргүскеннер.

Колхоз даргазы Андрей Моргун ат-сураглыг шүлүкчү В. Маяковскийниң «В. И. Ленин» деп шүлүглелинден үзүндүнү номчуп күүсеткени онза. Ол-ла хевээр уран-чечен утка-шынарлыг, бедик идей-кижизидилгелиг номерлер шууда берген. Балчий-оолдарның — Агармаа биле Эрес-оолдуң аныяк композитор Хүреш-оолдуң чогаатканы «Чараш карак» деп ырызын ырлап күүсеткенин көрүкчүлер изин-биле сеткил ханып уткаан. Людмила Муравьеваның, Галина Арчумаеваның аваангыр чараш ойнаан баштак танцызы катап-катап көрүксенчиг.

Каа-Хем районнуң бот-тывынгыр уран чүүл коллективтери республика көрүлдезинге чедишкинниг киржир дээш бүгү тала-биле эки белеткелдиг болурун оралдашкан. Ынчангаш оларның программазында хой-хөй номерлер бедик утка-шынарлыг болганы ол. Ынчалза-даа оларның концертинде чиг көргүзүглер бары илдең болган. Садыгжы Песесов «Ховулар хозулар» деп Левашевтиң ырызын муңгаргай болгаш чалгааранчыы-биле ырлаан. Татьяна Иванова композитор Понамаренконуң «Харжыгаш» деп ырызын сеткилиниң ханызындан хайнып кээр күзел-биле ырлап шыдавайн барганы хомуданчыг.

Эң-не өөрүнчүг, демдеглээри эргежок чүгүла чүүл оларның национал хептерни кайгамчык шевери-биле каастап, угулзалап даараап кылганы болур.

Тожу—бистиң республикавыстың кыдыг районнарының бирээзи. Оон келген бот-тывынгыр артистер база уран чүүлге улуг сонуургалдыын, хандыкшылдыын көргүскеннер. Оларның күүсеткени хойнуң ыры эки белеткеттинген. Фельцманның «Чүнү-даа көрбейн туру мен» деп баштак ырызын уруглар садының кижизидикчизи Г. Лямкинаның ырлааны, «Ивичиниң ырызын» Ай-оолдуң талантылыы-биле күүсеткени, «Совет Тыва» колхозта башкылап турар Очур бодунуң чогааткан шүлүүн—«Өөрүшкүнүң ырын» чугаалааны көрүкчүлерниң кичээнгейин хаара тудуп келир.

«Аңчыларның баштактаныышкыны» бөлүк оолдарның ойнап көргүскени диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткуттурган. Тоора-Хемниң Культура бажыңының директору Функ «Матрешка» болгаш оон-даа өске танцыларны ойнап күүсеткени чаптанчыг болгаш солун.

Тожуларның концертинде четпес чүүлдер база бар болгулаан. Хылдыг хөгжүм ансамбли улустуң ырларының аялгаларын ойнап күүсеткен. Чүү болганыл ынчаш? Хөгжүмнүң аразындан чүгле мандолина үнү ыткыры-биле дыңналыр, а өскелериниң үнү черле тодазы-биле дыңналбас, харын-даа чамдыкта аялгазы аңгы-аңгы апаргылаар. Ол ышкаш «Алдын дилекчилериниң» танцызын үш оол шимчеңгир эвес болгаш чалгааранчыг хевир-биле күүсеткен. Уруглар ансамблиниң чамдык күүсеткен көргүзүглери ийи үнге ырлаарын оралдашса-даа, чаңгыс үнче катчы бээриниң таварылгалары база бар. Бир эвес бо четпестерни белеткел үезинде эскерип, ол-ла дораан эдип алган чүве болза, тожуларның ниити көргүзүүнүң түңнели оон-даа бедик турары чугаажок!

Сценада чөөн-хемчиктер. Мооң мурнунда чылдарда оларның концерти бирги черни ап, көрүкчүлерниң болгаш жюриниң эки үнелелин чаңгыс эвес удаа ап келген. Бо удаада база-ла улус оларның концертин улуг кичээнгей-биле көрүп эгелээн. Маңаа хамыктың-на мурнунда мындыг бодалды чугаалаксап туру мен. Чонда төрүмелинден уран чүүлге салым-чаяанныг, ол дээш хыптыгып чоруур кандыг талантылыг кижилер чок дээр. Бир эвес оларны шын организастап, аңаа чөптүг арга-сүмезин берип башкарар чүве болза, оларның ол талантызы улам-на сайзыраар болгаш эң бедик чадаже улам-на көдүрлүр. Бо таварылгада чөөн-хемчиктерниң уран чүүлүнде организастыг удуртукчу ажыл шынап-ла кончуг эки тургустунган-дыр деп чүвени кижи сеткил хайныышкыны-биле бодап келир. Маңаа Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы Семен Бухтуев, партия райкомунуң бирги секретары Шулуу Куулар, черле ынчаш районнуң удуртур ажылдакчылары чоннуң уран чүүлүнче улуг кичээнгейни салып турар.

Чогаалчы С. К. Токаның «Араттың сөзүнден» алган «Шаагай» деп сценажыткан көргүзүгден эгелээш, Улуг Октябрьның 50 чыл оюн байырлап төндүрер көргүзүгге чедир чөөн-хемчиктер боттарының уран-чечен, сагынгыр мерген талантызын көрүкчүлерге бараалгаткан.

«Бурунгаар, өңнүктер», «Бай-ла, Хемчиим» деп ырларны хөйден уран талант-биле күүсеткен. Тамара Зодинаның, Ондар Бораның күүсеткени «Акробаттыг этюд» солун. Чыраа-Бажы школазының башкызы, Людмила Монгуш биле Борбаанды Маадыр-оол «Чөптүг чылдагаан-биле» деп баштак ырны сеткил-ханыышкынныг күүсеткеннер.

Сыгыт, хөөмейниң мастери Кара-Сал Ак-оол оптуг аажы-чаң-биле хөөмейлеп сыгыртпышаан, игилге ойнай бээрге ёзулуг талант ол-дур деп чүвени кижи магадай бээр.

Чөөн-хемчиктер бо көрүлдеге эки белеткенип, көрүксенчиг, солун концертти бараалгатканнар.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

Даштыкыда

Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдурган хурал

ЛОНДОН. (СЭТА). Лондонга Англи-совет найырал ниитилелинге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дугайында номчаан лекциязынга сураглыг төөгүчү-коммунист болгаш чогаалчы Эндрю Роштейнниң медеглээни: «Барык 50 чылдың мурнунда болган бо болуушкун кижи төрелгетенниң төөгүзүнде өндүр чаагай болуушкун».

Карл Маркс аттыг библиотеканың даргазы Эндрю Ротштейн Октябрьның 50 чыл оюнга бараан болдурган баштайгы хуралга ол лекциязын номчаан. Англи-совет найырал ниитилелиниң лондон комитеди ол хуралды организастаан.

1917 чылдың болуушкуннарының дугайын болгаш сөөлгү чартык чүс чылда Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле совет улустуң чедип алган чедиишкиннериниң дугайын ол чугаалаан.

Совет Эвилели чаа хевирниң ниитилелин тургузуп болур деп чүвени херек кырынга көргүскен, делегейде баштайгы чурт болу берген, ында мөлчүгдел узуткаттынган, а улус массалар ниитилелдиң амыдыралынга улам хөйү-биле киржип турар дээрзин Ротштейн демдеглээн.

Херээженнер ёзулуг дең эргени эң-не баштай чедип алган болгаш ниитилелдиң дең эргелиг кежигүннери болур арганы янзы-бүрү националдарга бүгү үениң дургузунда эң-не баштай тывыскан деп, ол чугаалаан. Улуг күрүне бодунуң бүгү күчүзүн болгаш бүгү курлавырларын тайбыңның херээ дээш, кижи төрелгетенниң эрге-ажыктары дээш эң-не баштай ажыглап турар.

Вьетнамның Демократтыг Республиказының тайбың хоорайларынче болгаш суурларынче америк бомбаларны октап, бажыңнарны, школаларны болгаш эмнелгелерни үрегдеп, херээженнерни, уругларны балыглап, өлүрүп турар.

ЧУРУКТА: Тхи Ку болгаш ооң 11 харлыг уруу Фан Тхт Нга оларны америк агаар дээрбечилери Ханойну бомбалап турган үезинде Фо Нгуен Тхьеп кудумчузунга балыглаан.

ВИА—СЭТ фотозу.

—⊙—

ВДР-ниң агаарынга

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның Демократтыг Республиказының агаардан халдаашкынга удур камгалал кезектери январь 20-де турганы-биле алырга ниитизи-биле 1649 америк самолётту аңдара аткан деп, ВИА агентилел дыңнадып турар.

—✦—

Комитет тургустунган

ХАРТУМ. (СЭТА). Суданда тайбың талалакчыларының комитеди тургустунган. Ооң составынга Суданның 20 көскү хөй-ниити болгаш политиктиг ажылдакчылары кирген.

—⊙—

Шериглерниң саны

ПАРИЖ. (СЭТА). Бо чылдың январь 14-те турганы-биле алырга, Мурнуу Вьетнамда америк шериглерниң саны 398 муң кижи болган деп, Франс Пресс агентилелдиң корреспондентизи Сайгондан дыңнаткан. АКШ-тың агрессия талазы-биле эвилелчилери чурттарның Мурнуу Вьетнамда шериглериниң саны 53 муң кижи болуп турар.

Конгонуң чес-холазы дээш тулчуушкун

Январь 15-те Конгонуң чазаа ол чурттуң девискээринде турар «Юнион миньер» дээр бельги компанияның бүгү бүдүрүлгелерин болгаш эт-хөреңгизин конго чазактың эргезинге шилчидерин көрүп турар шиитпирни хүлээп алган. Чес-хола рудазын болгаш Конгонуң өске-даа минералдыг байлактарын ажылдап кылырынга ол компанияның концессия ёзугаар эргелерин күш чок болдурган. Бо шиитпир болза бодунуң чуртунуң ёзулуг хамаарышпас чоруу дээш конго улустуң демиселинге чүгүла базым болур. Конго чазактың январь 17-де парлап үндүрген медеглелинде чугаалап турары: «Ам чурттуң экономиктиг чуруундан «Юнион миньер» болгаш ол компанияның салбырлары арыглаттынган».

Бельгияның «Юнион миньер» дээр даг-руда компаниязы Конгога онза байдалды ээлеп турган. Ол чүгле Конгонуң бойдус байлактарын мөлчүп турган эвес, харын база чоокка чедир-ле ол африка чурттуң херек кырында ээзи болуп келген. Президент Мобутунуң медеглээни: 1960 чылда Конгонуң хамаарышпас чоруун чарлаан соонда безин «компанияның удуртукчулары конго чазакче политиктиг ыйыышкынны кылып турганнар».

«Юнион миньерниң» тургустунганының болгаш ажыл-чорудулгазының төөгүзү — колонияларга империалистерниң кара-туразында ажылдалының тодаргай чижээ-дир. Конгода минералдыг курлавырларны ажылдап кылырының онза эргелиг концессиязын 1906 чылда бельги хаан II Леопольд ол компанияга тывыскан турган. II Леопольд Конгону бодунуң хууда өнчүзү кылдыр санап турган. Концессияның девискээри бүгү Бельгияның шөлүнден ажыг болган. Компанияга чес-хола ээлдирер заводтар болгаш даг байлаан ажылдап кылыр фабрикалар, складтар болгаш демир орук транспорту, электростанциялар, мал ажылының фермалары, полицейжилер отрядтары бар турган. «Юнион миньер» бодунуң өмүнээзинден хоойлуларны үндүрер болгаш бодунуң акшаларын бүдүрер ындыг үе база турган. Сөөлгү чылдарда «Юнион миньер» 300 муң тонна ажыг чес-холаны (делегей бүдүрүлгезиниң 8 хуузун) ээлдирип келген. «Юнион миньер» шынында «күрүнениң иштинде күрүне» болуп турган.

Конгога кара-туразында аажылап турган өске даштыкы компанияларның чаңгызы-даа «Юнион миньерниң» чедиргени ышкаш, ол хире качыгдалдарны болгаш элегдел-түрегделди конго улуска чедирбейн келген боор. Он-он муң конгочулар «Юнион миньерге» ажылдап берип, шахталарда шыдажыр аргажок күш-ажылдың болгаш кээргел чок мөлчүгделдиң ужурундан өлүп-кырлып чораан.

Конгонуң хамаарышпас чоруун чарлаан соонда чалбыыштыг патриотчу Патрис Лумумбаның ынчаардагы чазаа «Юнион миньерниң» тергиидээшкинин узуткаар бодалының дугайын медеглээн. Компания бодунуң араатанзыг чоруун көргүскен.

Чурттуң экономиктиг болгаш политиктиг амыдыралынга «Юнион миньерниң» шургуушкунун узуткаваан турда Конгонуң хамаарышпас чоруу бүрүн боттанган деп санап болбазы черле билдингир-дир. Ол байдалдар конго чазактың чүгүла шиитпирин үндүрерин негеп келген.

Империалистер тулчуушкун чокка боттарының турушарын кажан-даа дужуп бербейн келген. Конго ол чарлаан шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш шыңгыы демиселди ам-даа чорудар апаар.

Ынчалза-даа материал болгаш мораль талазы-биле ак-сеткилдиг дузаламчыны аңаа көргүзеринге чүткүлдүг кижилер-биле кады ажылдажылганы чорудуп, быжыг күзел-соруун илергейлевишаан, конго улус тиилелгени чедип ап шыдаар. Хамаарышпас африка чурттар, конго улустуң өске-даа чурттарда чаагай сеткилдиг өңнүктери конго күрүнениң талазында бүрүнү-биле туржуп турар.

В. КУЗНЕЦОВ.
(СЭТА).

—✦—

ЧАА ЯДРОЛУГ ШЕНЕЛДЕЛЕР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың атомнуг энергия талазы-биле комиссиязы Невада штатка чер иштинге чаа ядролуг чазылдырышкынны чорудкан.

Бо болза 1967 чылда ядролуг чепсектиң баштайгы шенелдези болган дээрзин АП агентилел дыңнадып турар.

101,4 муң километр

Чолаачылар кыштың соогунда, чайның изиинде-даа ырак, чоок оруктарга чоруп, улус ажыл-агыйынга чүгүла чүъктерни сөөртүп чедирип, чоннуң аргыжылгазын хандырып чоруурлар. Оларның иштинде коллективиниң, чоннуң хүндүткелин эдилеп чоруур чолаачылар дыка хөй. Ындыгларга Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозунуң чолаачызы, аныяк коммунист Чалгын-оол Шыгжаевич Кыргысты хамаарыштырып болур.

1959 чылдан бээр чолаачылап, бо аразында машинага камныг, ажылга кызымак чоруун көргүзүп келген. Машина башкарып келген үезинде бодунга онаашкан планын, социалистиг чарышка алган хүлээлгезин күүсетпээн чылы чок. Беш чылдың баштайгы чылы —1966 чылда совхозтуң чолаачыларының ортузунга калбарган чарыштың тиилекчизи болган. Совхозтуң дирекциязы, парткому болгаш ажылчын комитеди Чалгын-оол Шагжаевичини хүндүлел бижиктер-биле каш удаа шаңнап, Хүндүлел самбыразынга киирип келген.

Кыргыс 1961 чылда «Урал-355» деп маркалыг машина хүлээп алгаш, капитал септелгеге киирбейн, 101 муң 420 километр эрткен. Машиназын боду хынаар, аап-саап септелгезин боду кылыр, ынчангаш ооң машиназы кезээде ажылга үнеринге белен болур. Ажылга шудургу, техникага камныг чолаачы эш-өөрүнге арга-сүмезин берип, оларның ажылынга үргүлчү дузалажып чоруур. Мурнакчы чолаачының арга-дуржулгазын өөренип алган механизатор кадрлар совхозта хөй.

Мурнакчы чолаачыны совхозтуң коммунистери эрткен отчёт-соңгудалыг хуралда парткомнуң бюро кежигүнүнге соңгаан, коммунистерниң идегелин ак сеткилдии-биле күүседип турар. Партия организациязының база бир дуржулгалыг агитатору, «Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл болур оюнга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын быжыглаткан участогунда таныштырып, совхозтуң улуг байырлалга уткуштур кылыр ажыл-агый сорулгаларын тайылбырлап турар.

О. ТАВАА.

Кара-Тал бугазын ажыглаар

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң девискээри Кара-Тал, Чаңгыс-Хадың ховулары кол тараалаң черлер болур. Каш чылдар бурунгаар бо колхозтуң девискээринге турган МЧАЭ болгаш хуу ажылдыг араттар Кара-Тал бугазын казып аштап, ол ховуну суггарып, оон ажыл амыдыралынга четчир тарааны ажаап ап турган.

Ол үеде амгызы дег күштүг техника чок, демир-хүүрек, кускун-хаай дээн ышкаш холдуң чепсээ-биле ажылдап турган. Ам «Искра» колхозта кандыг-даа күш бар болгай. Бо Кара-Тал бугазын казып, ажыглалга киирер дугайында айтырыгны колхозчулар каш чыл дургузунда негеп келген. Ынчалза-даа түңнел чок болган, колхоз баштаар чери шошкуп бербээн.

Амгы үениң техниказы-биле ол буганы казар болза, Чадаананың суун доозазын олче бадырып, Кара-Талдың, Чаңгыс-Хадыңның ховуларында черлерни суггарып, чаагай дүжүттерни өстүрүп ап болур.

Бо дугайын колхозтуң баштаар чери бо чылын өөренип көрүп, сут ажыл-агый черлери-биле дугуржулганы кылыры күзенчиг. Мону орайтатпайн, амдыгааштан шиитпирлээр чогуур. Чүге дизе кышкы үеде оон белеткелин кылыр болгай.

М. ӨРГҮМЧҮ.

«Культура революциязының» чаа удуртулгазы

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдат парлалганың дыңнадыгларындан билдингени-биле алырга, Кыдаттың Улусчу-хосталга шериинде «культура революциязын чорудар талазы-биле амгы бүгү-шериг бөлүүн «эде органи-застаан» болгаш чаа бөлүктү тургускан. Шеригде «культура революциязының» херектериниң талазы-биле Кыдаттың Улусчу-хосталга шериинниң Кол политиктиг эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы Лю Чжи-цзянь баштап турган бөлүктүң хөделиишкиннерин «хунвэйбиннер» боттарының тараткан материалдарынга шыңгыы шүгүмчүлеп турар. «Лю Чжи-цзяньның «10 кемниг үүлгедиглерин» санап айтыпышаан, «хунвэйбиннерниң» «Дунфан хун» солунунуң бадыткап турары болза, «Лю Чжи-цзянь баштаан культура революциязының бүгү-шериг бөлүү... Мао дарганың айтыышкыннарынга удурланган». Лю Чжи-цзянь «бөлүүн» «иледе кемниг үүлгедиглерни үүлгеткен» болгаш «улуг культура революциязын бужартаткан» деп солун буруудадып турар.

Шеригде «культура революциязының» херектериниң талазы-биле чаа бөлүктүң удуртукчузунуң чөвүлекчизинге ККП ТК-ның даргазы Мао Цзэ-дунның кадайы Цзян Цинни томуйлаан. «Культура революциязы»-биле холбашкан болуушкуннарга болгаш «хунвэйбиннерниң» хөделиишкиннеринге көскү рольду Цзян Цин ойнап турар деп чүве билдингир болгай.

Шеригниң «Цзефанцзюнь» дээр солунунуң бо чаа чүүлге холбаштыр бижээн чүүлүнден билдинип турары-биле алырга, «эде органи-застаашкынны» шеригде «культура революциязынга удуртулганы быжыглаар» сорулга-биле чоруткан болгаш шериг удуртулгазының ортузунда «ийи шугумнарның демиселиниң» түңнели болган.

Чүүлден ап көөрге, «улуг культура революциязы» дээр политиктиг кампанияны ам чуртта чорудуп турарынга хамаарыштыр чөрүлдээлер Кыдаттың Улусчу-хосталга шериинниң удуртулгазында бар болуп турар. Ол солуннуң сөзүн ёзугаар алырга, «шеригге культура революциязын туюлунга чедир чорудар», болгаш «кандыг-даа удурланыышкынны сый шавар» төлээде, чүүлдүң авторлары шеригде улуг албан-дужаалда олуруп, «капиталистиг оруктар-биле бар чоруур» «каш санныг кижилерже» болгаш «буржуаз реаксылыг шугумну шудургу чорудуп турар» «эвээш санныг мелегейлерже» «шиитпирлиг шаап халдаашкынны» чорударын кыйгырып турар. «Цзефанцзюнь бао» солун шеригде ол шугумнуң салдарын «узуткаарын» кыйгырып, ону узуткавас болза, «культура революциязы» «орук арада буурап дүжер магат чок» деп баш бурунгаар сагындырып турар. «Мао Цзэ-дун дарганың шугумунуң талазынга медерелдиг болгаш быжыг туружун» солун негеп турар.

Найыралдың демдээ

Сандро МААДЫ

Лама биле адыг ийи бут кырында хол баштап хүрешкен мөгелер ышкаш, тутчуп алган турганнар. Тын девидеп эштиништээн араатанның изиг тынызы албаактырып турган. Чаа брезент хөректээшти ора шелгеш, адыг Ламаны ойтур баскаш, чавыдактай олуруптан. Матпагар холдары-биле эгин баштарындан баскаш, арын-башты хемирерге, шуут чыжыраар, карак оду кызаңнаар, отчугаштар шуурганда хар дег долгандыр киискир. Чаакты пактааш, дазырт кылдыр сый ызырыптарга, Лама кышкыра каапкан, «бажымдаа үстүп чаштай берди» деп боданган. Адыг чожаан уу-биле кургамзыдыр алгырып, ишкээр-дашкаар улуг тынгаш, бүгү мага-боду сирилээн соонда, сөөней берген.

Демисел үр эвес болган, ынчалзажок ол Ламага дыка-ла үр, харын-даа хүнзедир хүрежип турган ышкаш сагындырган. Адыгның адаандан арай деп сою туруп келгеш, база катап кээп дүшкен, баштың дээскиннери, ийи буттан туткаш, бөөлдеп турган-биле дөмей. Бусту берген оң талакы хаваан изин-биле эптей киир идип, оожургап алгаш, база-ла өндейип келген. Долгандыр дүмбей караңгы—балыг арын ыжа хонуп келген, чаагын эптей туткан салааларының аразындан хан соолаңнадыр аттыкпышаан.

Кээп дүшпес дээш, өлген адыгга дискээ-биле чөлендир өндейип, солагай талакы караанын кирбиктерин салаалары-биле арай деп көдүре тырткаш, долгандыр хараанып, эжин кыйгырып орган. Элээн болганда, Солдаттың шимээргээн даажы дыңналгаш, сураг-ла барган. Кирбиктерин база катап хере тырткаш, топтап көрүп олурарга, эжи аъттарын чедип алган, дээриглеп чоруп турган. «Мооң-даа угааны алдаандыр» деп бодавышаан:

— Дүрген чедип кел, меңээ дузалаш, дуңмам. Аъттарың аңаа баглап каавыт— деп шагыргай чугаалаан.

(Төнчүзү. Эгези № 18 «Шында»).

Солдат чоокшулап ора, кызыл мыңгыхан апарган эжинден, дөрт даяк кырында, думчуу-биле чер шанчып алган чыткан адыгдан сестип, ара доктаай берген.

— Хөйлеңиң-биле мээң балыымны шарып көр. Ынчангаш мени таптыг чыттырып кааш, экспедиция улузун медээлеп көр—дээрге, Солдат ам-на дүвүреп, эжиниң бажын хөйлеңи-биле бөөлдей ораарга, ооң сирилээн холдары илдең.

— Кара пажынга сугдап ускаш, мээң чанымга салып каг. Мээң аъдымны база чедип алгаш чор. Аъттар камнавас сен.

Солдат эжиниң чагыын дүвү-далаш күүседип, ийи аъттың дергизинде бок-сакты дүжүр октагылапкан. Чыткан адыг чанынче аъттар шуут чоокшулавас.

— Хайыраканы чанындан өскээр сөөртүп каайн бе, акый?

— Ажырбас, дуңмам, чөленип орарымга эки-дир. Мени шуглап каг—дээш, «чүвени черле канчап билир» деп бодангаш:

— Мээң улузумнуң турар черин билир-ле болгай сен, дуңмам. Мени эмчиге апаарга, чагаадан бижиптер сен — деп элдээрти чугаалааш, төрелдериниң адрезин айтып берген.

Аъттар даванының даажы чидери билек, долгандыр шыпшың-на апарган. Улуг хат-шуурган эрткен чоонда, бүгү-ле чүве чапчаа оттуп кээп турганзыг. Чүгле чүректиң соккан даажы маска-биле соп турганзыг тиккилээр. Шынында ындыг эвес турган. Дошкун демиселдиң херечизи болган ол чооктуң улуг, биче куштары чүвениң хөлү оожургай бээрге, янзы-бүрү аялгаларга ырлап, боттарының үүлезин бүдүрүп турганнар. Чүнү-даа ужурун билбээн, ынчалзажок тайга ээзиниң кыпсынчыг үнүнден кезек када хоруй берген матпаадак, хөл кыдыының хыргыжында чаштынып алган, чаңгыс-ла билир бөдүүн аялгазын ырлап орган Ыргак талда үш кускун шагда-ла чылбыртып чедип келген, «сен бар, сен бар» дээниг, бот-боттарын элдатчып, дээриглеп ужуп каап турганнар.

Хүн орайтаан. Тайганың серин салгынынга оожум чалгып каап чыткан Булан-Дүжерниң тааланчыг шимээнин Лама база-ла дыңнаваан. Арын-баштың ыжыы дам барган. Думчуктан шуут тындынмастаан. Аас-биле тынарга, хөректен үнген хан тындырбас — ишкээр тырттынар. Аас иштинге хан дестели бээрге, ону салаалары-биле казып ужулгаш, тынып чыткан. Ынчап чыдырда, мурнунда шимчеп турган кадык оң холу удуп калган. Дестелген хан тынышты муңгаштап эгелээн, ону Лама чоржая ыжа берген дылы-биле үндүр идип каап чыткан. Улуг кемдээшкиниң, хөй хан төгүлгениниң уламындан угаан алдап эгелээнин Лама билбээн. Келген кижилерниң чугаазы дыңналыр, дыңналбас, чер дүвүнде чүве ышкаш сагындырар болган.

НАЙЫРАЛДЫҢ ДЕМДЭЭ

— Кандыг чыдыр сен, Саша? Ажырбас, эш! Бо хире бергени тиилеп үнген кижи кайын тоор сен. Эмчилер дораан ужуп кээрлер — дээн, орус чугаа дыңналган. Ламаны ковайтыр олурткаш, ийи холун чылыдыр тударга, кожүй берген холдар ам-на шимчеп келген.

— Меңээ дузалажыңар, оолдар,—дээш, ол-ла чугааның ээзи Ламага эм чыткарып, аксынче сут эмни арай деп куткан соонда, ам-на медерел кирип, орус эштер келгенде, ажырбас боор мен дээн өөрүшкү хөректи долуп келген. Өөрүп четтиргенин илередип, чылыг сөстен чугаалап, оларны куспактаптар дээрге, аас-даа аштынмас, мага-бот-даа шимчеттинмес. Оода чадаарда, көөр дээрге безин ийи карак муңгаш. Ындыг чөгенчиин бодап кээрге, балыг карантардан борбак дамдылар сыстып келген.

Ламаның дүвүреп орар күзелин билип кааш, Георгий Николаевич ооң холдарын дыңзыды тудуп:

— Эр-хей! Дыка-ла улуг араатанны тиилээн-дир сен. Чоокта чаа бистиң бир майгынывысты база үсперлеп кагды бо—деп, чугаалаан.

— Че, оолдар. Саадаан херек чок. Далажыылыңар. Сашаны аътка үңгерип алгаш бар чыдайн, а сен Солдат аътты чедип ал. Силер брезент тоннарны таарыштырып тургаш, узун шыргадан маңаа кылып алгаш, бистиң соовустан хап келиңер. Кадыр черге чаңгыс аът бергедей бээр.

— Хайыраканны канчаар чүвел, Георгий Николаевич?

— Иштин чара кезип каңар, даарта сойтай аан.

Эзер мурнунга көкпейтир олурткаш, соондан куспактап алырга, орус эжиниң ийи холун Лама так тудуп, ооң хөрээнге челенип алгаш, удумзурай берген. Орук ара каш удаа эм берип турганын-даа ол билбээн.

Амыл тайгазынга каш чыл улаштыр ажылдап келген бичии экспедиция чериниң удуртукчузу Георгий Николаевич тыва эш дуза дилеп хап кээрге, херектиң ужуруун биле тыртып кааш, кончуг дүрген хемчеглерни алган. Рация дамчыштыр Кызыл биле чугаалажып, бир кижиниң Араданче аъткаргаш, турлагга аныяк геолог Машаны арттырып кааш, өске өөрү-биле бээр хап келген.

Балыгланган кижиниң байдалы чүгээр апаарга өөрүп, болган таварылганың дугайын Солдаттан тодарадып, чоруп орган.

— Сен чүге боолавадың, эжиңге дузалашпадың, Солдат?

— Адыг алгырбышаан тура халып кээрге, чедип чораан аъттарым мени сөөртүп алгаш чорупту. Бирээзиниң тынын белимге куржанып алгаш, өске тынны холумга так ораап алгаш чордум. Ат кылып каар частылар.

— Эх, Солдат, серемчилелдиг чоруур-ла болгай—дээш, улам-на бурунгаарлады чүткүткен.

Аърга аразынга чорда, вертолёт ужуп келген, хөл биле турлаг аразын дээскинип турда, орайтай берген. Улусту тып чадааш, дедир ээпкен. Араданче чоруткан кижи оон уткуштур үнүптер, бо дүне ынаар дорттап чоруурун экспедицияның удуртукчузу өөрүнге сүмелээн.

Тожу биле Бии-Хемниң аразында тайга, сыннарның аң, мениң, кат, чимизин болгаш тудугга хереглээр арга, ыяжының курлавырын тодарадыр сорулга-биле комплекстиг экспедиция ийи сезон улаштыр ажылдап келген. Ол улуг үүлени чогуур хуусаазында бүдүрүп алырынга бо чериниң кокпа оруктарын, шапкын хемчигештерниң кежиглерин эки билир тываларның үнелеп четпес дузаны каш удаа көргүзүп келгенин Георгий Николаевич сеткил ханып бодап чортуп орган. Чеже өөрүнчүг ужуражыышкыннар, чугаа соот турбаан дээр!

Эмир чылын чайын болган бир ужуражыышкын ооң сагыжынга дүүн чаа болган чүве ышкаш чуруттунуп келген. Ынчап олар меңги доштуг тайганың ортаа үезинге турганнар. Тайга одунга таарышпаанындан ийикпе, азы адыг шимээниннден тескеш экспедиция улузунуң аъттары чиде берген. Беш хонук дилээш, тып чадашкан. Ол үеде өске черже көжер деп турганнар. Экспедицияның эт-херекселин, күш-хүнезинин дажыглаар аргажок, ат боол турда, одагга аъттыг ашак чедип келген.

— Орукка чоруп ора аъттар изи көрдүңер бе, ирем?—деп, чугаа эреп оон айтырганнар.

Алдан чоокшулай берген, ол хиреде шоваазы кончуг, даазгар буттарлыг, хөрээ делгем чыдыгыр кырганның, орус домак эки билбес-даа болза, чугаакыры кончуг болган.

— Видал-видал, товарыш!—дээш, бийир дүгү дег эрин салын саай тудуп каттыргылаан.

Ол аразында, кырганның сүрүп келген малдары одагга кылаштажып келгеннер. Аңаа орган улустуң өөрүп, аъттарын хлеб артыы-биле чемгерип, оларны эргеледип, чассыдып турда өөрүшкүлүүн чүге деңнээр!

Ол өөрүшкү-омакты эккелген кырган шаңнал белектен шуут ойталап:

— Закон тайга, помогай, товарыш—деп чүнү-даа албас болган...

Араданга кээп турда, даң аткан. Эде шарыдып, эм сыккыртып алган Ламаның байдалы дүүнгүзүндев чүгээртээн. Ынчалза-даа амы-тынын алган эштериниң арнын безин көөр аргажок болган.

— Че, Саша, байырлыг! Сегип ал, база катап көржү берзивиссе, эки хөөрешкей бис—дээш, Георгий Николаевич холдарын тударга, ону улам дыңзыдыр адыштап, хөрээнге чышпыр туткаш, кезээде чарылбас улуг бижээн ийи холдап сунган.

Тос сыптыг тыва бижекти ийи кижиниң холдары элээн үр тудуп алгаш турган.

— Четтирдим, Саша! Сээң белээң бистиң найыралывыстың демдээ болзун! Байырлыг, эргимим!

ЧУРУКТАРЛЫГ ЧАГАА

Оон бээр ийи чыл эрткенде, экирип сегип алгаш, Александр Чимитович Лама база-ла Абаканче мал сүрүп бар чораан. Көрүнчүктели берген Булан-Дүжерниң чанынга база-ла одагланганнар. Аңаа хонуп чыда, каш чыл бурунгаар аңаа таварышкан айыылды эш-өөрүнге хөөреп, амы-тынын ап каан экспедиция улузунуң арнын безин көрбээнин, оларның чурттап турар черин айтырып албааның хомудап чугаалап орган.

— «Ийи дагның аразы чоок-даа болза дээшпес, ийи кижиниң аразы ырак-даа болза ужуражыр» деп үлегер домак бар болгай. Канчап билир, кажан бир шагда ужуражы-даа бээриң чадавас...—деп сүрүкчүлериниң эң улуу түңнеп каан.

Ол чугааны Лама кажан-даа утпас. Малын онча-менди дужаагаш, аалынча хап кээрге, өөрүнчүг медээ ону манап чыткан. Ачазы дүжери билек, уруу адазынга кылынзымаар чагааны тудускан. Чагаада бижээн сөс эвээш, тырттырган чуруктар хөй. Бир чурукта балыг кижи часкаан чыдар. Думчук ийи карак аразында, аас тода көзүлбес. Дараазында чуруктарда ол кижини үңгерип, шыргалап алгаш аппар чыдар. База бир чурукта дыдыраш баштыг аныяк уруг балыг кижиниң бажын шарып орар. Чаак салы карара үне берген, бөрт чок, мөге-шыырак эр кайы-даа чурукта бар.

«Экии! Кандыг чурттап чор сен, Саша? Бо чуруктарда сен-не болгай сен. Менди чаагай чурттаарыңны күзедим! Чагаадан бижип көр».

«Москва М—409 Москворечье кудумчузу бажың 73, кв. 53. Каплеников Георгий Николаевич» деп бижээн болган.

Ээн тайгага болган бо таварылга орус, тыва ийи кижиниң аразында улуг найыралды тургускан. Бии-Хемниң Туран-Бажында Өргелиг тайганың эдектеринде кыстына берген бичии ферма—Билелиг биле бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москва аразынга чагаа-харылзаа Саян тайга, сынын ажылдыр ужугуп эгелээн.

(Бо рассказты «Шынның» конкурузунга келген материалдардан парлаан).

Кадыкшылдың камнакчызы

Школа, күш-культура болгаш спорт

Күш-культураны болгаш спортту школаларга, бүдүрүлге черлеринге колхозтарга, совхозтарга — чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, бүгү чуртка калбаа-биле хөгжүдериниң айтырыын СЭКП Төп Комитеди база ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чугаалажып көргеш, ол чугула херекти боттандырарының дугайында тодаргай доктаалды үндүрген. Күш-культуржу шимчээшкин бүгү чоннуң ортузунга долузу-биле калбарар ужурлуг. Школачы уруглардан эгелээш улуг назылыгларга чедир анаа киржирин чугула деп санаар апаар.

Ындыг болганда, ниити билиг школазы аныяк салгакчыларның күш-культуржу өзүлдезиниң үндезинин салыр. Школаның сорулгазы болза күш-культура база спорт талазы-биле билигни өөреникчилерге бээри, оларны кадык-шыырак, аваангыр, шалыпкын кижилер кылдыр өөредири болур. Күш-культура ажылын ылаңгыя көдээ школаларга улам бедик деңнелге организастап чорудар сорулга-биле, моон мурнунда күш-культура башкылары чок турган черлерге 1967—69 чылдарның дургузунда штаттыг башкыларны тургузары көрдүнген. Ол башкылар күш-культура кичээлин эрттирбишаан, школага ол эртем талазы-биле класстан дашкаар база күш-культуржу-туристиг ажылдарны чорудар. Ортумак школаларга класстан дашкаар ажыл чорударының күш-культура башкызын бо чылдан эгелеп база тургузары көрдүнген. Оон-биле чергелештир ниити билигниң ортумак школазынга класстан дашкаар ажыл талазы-биле директорнуң оралакчызы база ажылдаар апаар. Ынчангаш ол ажылга шимченгир, инициативтиг, болуунуң херээнге ынак башкыларны шилип таарыштырары чугула. Директорнуң класстан дашкаар ажыл талазы-биле оралакчызы болза бүгү тала-биле сайзыраңгай күш-культуржу, турист, киномеханик, школага эрттирер бүгү хемчеглерниң организатору болур ужурлуг.

Бистиң республиканың школаларында күш-культура башкылары амгы үеде чедишпейн турар. Ооң чылдагааны-биле ол эртемни ханы билбес кижилер чамдык школаларда башкылап турар, а бир чамдык школаларда ёзу барымдаалап, дапкырлап ажылдап турарлар-даа бар-ла. Школаларның спорт залдарының болгаш спорт шөлдериниң дериг херекселдериниң эдилели куду деңнелде турарын айтыры черле чугула. Чижээ, Кызыл хоорайның школаларында спорт шөлдериниң 1966—67 өөредилге чылынга белеткели аажок четпес болган Бай-Тайга, Тес-Хем, Каа-Хем районнарның школаларында байдал оон-даа дора болган.

Эки шынарлыг спорт шөлдерин тудар талазы-биле ажыл Таңды районда элээн бедик деңнелде тургустунган деп чугаалаза чазыг чок. Спортчу дерилгени тургузуп апкы дег шөл ол районнуң школа бүрүзүнде бар.

Кызыл-Арыгның кадыкшылга школазы-биле Ак-Туругнуң школа-интернадында спорт шөлдери эки дерилгелиг.

Күш-культураның чамдык башкылары кичээлдерни арыг-шевериниң чурумун барымдаалавайн хирлиг залдарга эрттирип турар таварылгалар эвээш эвес. Школачылар күш-культура кичээлдеринге спортчу форма чокка кээп, арта халыыр херекселдерге мергежилгелерни сапык база кидис идиктерлиг кылып турар таварылгалар чок эвес. Чазанылга мастерскаяларынга спорт херекселдерин школачыларның киржилгези-биле кылып турар школа чок. Спорт залдыг элээн хөй школаларда спорт дерилгелери ховар, а ону өөреникчилерниң идепкейлиг киржилгези-биле кылып ап болурунуң аргазы бар дээрзи чигзиниг чок.

Күш-культура кичээлиниң шынары ону эрттирер шөлден улуг хамаарылгалыг. Эки дерилгелиг спорт шөлдүг черге ындыг кичээлдерни эрттирери чиик, айыткан чүүлдү өөреникчилерниң шиңгээдип алыры база эки болур. Күш-культура кичээлдерин эрттирериниң шынарын экижидер, уругларны класстан дашкаар ажылга идепкейлиг киириштирер, оларны кадык-шыырак, капшагай, ээлгир кижилер кылдыр белеткээр сорулга-биле школа бүрүзү үлегерлиг спорт шөлүн тудуп тургузуп алыры чугула. Ол шөл мындыг дерилгелерлиг болур ужурлуг: долгандыр маңнажыр шөлдүг, оон калбаа 2 метр 40 сантиметр, узун дурту 150, 200, 300 метр, чериниң узунун, бедиин халыыр чымчак оңгарлыг, гимнастика кылыр черлиг. Гимнастика шөлүнге—ийлендир тургускан чада, шимчээр, шимчевес кылдыр кылган, туттунуп үнер чиңге ыяштар, гимнастика дээрбектери, диска, граната, ядро октаар, уруглар чайганыр чер, баскетбол, хол бөмбүү ойнаар шөл, бөмбүк киир октаар щит дээш өске-даа чугула дерилгелерниң турары чугула. Ындыг дерилгелер чок школалар ону кышкы үеде белеткээш, чайын тургузуп алыры чугула.

Спорттуң бөдүүн херекселдерин өөреникчилерниң киржилгези-биле кылып алырының талазы-биле үлегерни Брест областың школаларының дуржулгазындан алыры күзенчиг. Брест областың күш-культура башкылары өөреникчилерге дараазында бот онаалгаларны берип турар. Чижээ: 7 класстың оолдарының кижи бүрүзүнге гимнастика кылыр бир ыяшты, а кыс уругларга эрги пөстен бичии бөмбүктү кылып эккээрин даандырар. Ол онаалганың күүселдези дээш башкы оларга демдек салыр. Өөреникчилер ындыг арга-биле хөй санныг спорт херекселдерин белеткеп алганнар. Бистиң школаларывыстың башкылары ол дуржулгадан эки чүүлдү алыр боор деп бодаар мен. Юбилейлиг 50 чылдың төнчүзүнге чедир үлегерлиг спорт шөлү чок школа турбас кылдыр ажылдаары бистиң сорулгавыс.

Республиканың Чырыдыышкын министерствозу школаларны күш-культуржу кадрлар-биле канчаар хандырарыл? деп айтырыг маңаа тургустунуп келир. Ол бергедээшкинниң байдалдан уштунар сорулга-биле 1967—68 өөредилге чылында Кызылдың башкы училищезинге күш-культура факультедин ажыдарын көрген. Училищениң бирги бөлүүнге 10 класс дооскан кижилерни хүлээп алыр, оларның өөредилгези 2 чыл хуусаалыг болур. Ийиги бөлүкке 8 класс доосканнар кирер. Олар 4 чыл өөренген соонда быжыг билиглиг күш-культура башкылары болуп үнерлер.

Оон-биле чергелештир РСФСР-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң путёвказы-биле бистиң республикага ортумак болгаш дээди күш-культура эртемниг башкылар кээп турар апаар. Башкылар билии бедидер институтка 30 хире башкы чайгы дыштанылгазының үезинде белеткелди эртерлер. Эге школаларның 60 хире башкызы база белеткелге өөренирлер.

А. АФАНАСЬЕВ,
Чырыдыышкын министерствозунуң күш-культура талазы-биле инспектору.

ТИИЛЕКЧИЛЕРГЕ— ХҮНДҮЛЕЛ БИЖИК

Колхозта ВЛКСМ комитединиң ажыл планын ёзугаар, Эйлиг-Хемниң аныяктары-биле Торгалыгның спортчуларының аразынга эш-хуузунуң стол теннизинге ужуражылгазы болган.

Маргылдааның эгелээр шагы чедип келген, көдээ клубта чон спортчу маргылдааны көөрү-биле долдур-ла чыылган. Маргылдааның судьязы теннис столунуң ол-бо чарыынга спортчуларны тургускаш, удур-дедир мендилештирген соонда, киржикчилерниң аттарын, ажылдап турар черин, спортчу разрядтарын чарлаан. Бо чорук көрүкчүлерге болгаш спортчу аныяк кижилерге эки чижек болган. Ийи команданың составында аныяк спортчу Моңгуш Кара-оол, районга спортчу ады билдингир Владимир Чунарев болгаш өскелер-даа барык-ла 7—7 кижи составтыг 14 спортчу маргышкан. Ол кежээ клубка шактың эрткени билдиртпээн. Ийи команданың ниити саны 7:6. Эйлиг-хемчилерниң саны хөй. Ынчалза-даа Торгалыг командазының капитаны Моңгуш Кара-оол-биле Эйлиг-Хемден Санчай-оол ойнааш капитанга уттурган. Сан 7:7 кылдыр деңнешкен. Түңнел дөмей, ам судьяның шиитпири херек апарган. Судьяның болгаш көрүкчүлерниң дилээни-биле ийи суурнуң стол теннизинге чемпионнары Кыргыс Донгурак-биле Моңгуш Кара-оолду шиитпирлиг оюнче үндүрүпкен. Дуржулгалыг ойнакчы Кыргыс Донгурак эжин уткаш, эйлиг-хемчилерге санны чаалап берген. Эң эки ойнаан эрестерни «Күш-ажылдың хостуу» колхозта ВЛКСМ комитеди хүндүлел бижиктер-биле шаңнаан.

М. БИЧЕ-ООЛ,
маргылдааның кол судьязы.

Кичээнгейни угландырар

Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергей агаар-бойдузунуң чурумалының талазы-биле Тывада база-ла чараш булуңнарның бирээзи. Ол шынап-ла ырда алдаржааны ышкаш Улуг, Биче Хөндергейлерниң белдирлешкени Даштыг-Кужур суур ол черниң чурттакчы чонунуң кол төвү.

Маңаа мурнунда «Кызыл тараачын» колхоз турда ажыл-агый болгаш культура талазы-биле районга мурнакчы черлерниң бирээзи болуп келген. Ам Хөндергей «Тыва» совхозтуң мал болгаш чер ажыл-агыйының улуг салбыры болур. Каш чыл бурунгаар республикага ат-сураглыг Доңгак Комбу, Моңгуш Доруг-оол дээн ышкаш хоочун, шыырак мөгелерниң болгаш ча адыкчызы, республика чемпиону чораан Сат Манчукай сугларның спортчу бедик чедиишкиннерин номчукчулар эки билир болгай. Ол ышкаш хөндергейжилерниң бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүму чүгле районга эвес, харын республикага-даа алдаржаан турган.

Ам ында байдал кандыгыл? Бот-тывынгыр уран чүүлге талантылыгларның-даа, спортка мергежилдиглерниң-даа ат-сураа дыңналбастаан. Эрткен 1966 чылды үдеп тура, чаа 1967 чылды уткуп тургаш, янзы-бүрү спорт маргылдааларын эрттирер дээн план база бузулган. Чүгле дизе салбырда чаңгыс-даа күш-культура херекселдери чок болган. Ол ышкаш көдээ уран талантылыг аныяктарны чыып, оларны бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнге киириштирер талазы-биле ында партия организациязы-даа, ажылчын комитеди-даа хемчег албайн келген.

Чылдың дөрт үезиниң кандыг-даа айларында районнуң шугуму-биле янзы-бүрү маргылдаалар эртип турар. Анаа Хөндергейден барып киришкен спортчуларны кончуг ховар көрүп болур. Коммунистиг партия, Совет чазак көдээ чоннуң ортузунга күш-культура болгаш спортту уламна калбаа-биле сайзырадып, массалыг болдурар дугайында улуг сагыш салыышкынны үндүрүп турда, мында күш-культура база спортче кичээнгей салбайн турары элдептиг.

Хөндергей совхоз төвүнге бодаарга ажыл-агый талазы-биле улуг, хөй чурттакчылыг көдээ суур болуп турар. Ында күш-культураның болгаш ДОСААФ-тың кудуку организацияларын тургуспаанындан бо ажылды углап башкарар кижи чок. Салбырның баштаар чери, партия, комсомол организациялары болгаш ажылчын комитеди аныяк өскенни коммунистиг ниитилелге кижизидерниң чугула чепсээ болур күш-культура, спортче онза кичээнгейни угландырарының үези келген.

Х. ООРЖАК.

Эрткен воскресеньеде Кызыл хоорайның күш-культура бажыңының спорт залынга уругларның спорт школазының аныяк гимнасчыларының аразынга школаның бирги чери дээш маргылдаа солуп байдалга эрткен. Ук маргылдааны Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга тураскааткан болгаш аңаа 60 ажыг оолдар, кыстар киришкен. Ээлгир, эрес-кашпагайы-биле Степан Лопсан шылгараан.

ЧУРУКТА: С. Лопсанның дээрбекте туттунуп турары.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

Чүге суларааныл?

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннуң дыштанылгазынче улуг кичээнгейни салып турар. Күш-культура биле спорт болза дыштанылганың бир чугула хевири. Барыын-Хемчик районда бистиң «Барлык» совхозта ол ажыл канчаар тургустунганыл дээрзин сонуургаары артык эвес. Бистиң ажыл-агыйда комсомолчуларның база аныяктарның ортузунда культура массалыг база кижизидилге ажылдары ам-даа сула тургустунганын айтыр ужурлуг.

Темалыг кежээлерни, лекция, беседаларны клубка ында-хаая эрттирип келген. Күш-культуржу база спортчу хемчеглер эрттирер бөдүүн хевирниң стадиону безин чок. Бисте спорт херекселдери база чок. Ынчангаш бистиң спортчуларывыс өске спортчу коллективтерге барып, спортчу мергежилин аңаа бедидип, ол коллективтиң алдарын камгалаар аргалыг болуп турарлар. Оон түңнелинде бистиң спортчуларывыс район маргылдааларынга киришпейн баргылаар болгай.

Үстүнде бижиттинген четпестерни өөренип көргеш, күш-культура, спорт ажылын сегидериниң хемчээп алыры чугула. Комсомол база спорт организациялары олче кичээнгей салыры негеттинип келген.

С. ӨЛЧЕЙ.

Дыштаныр хүнде

В. ВОЛЧЕНКОНУҢ чураан чуруу.

КИЖИ БҮРҮЗҮНГЕ АЖЫКТЫГ

Спортчу аңнаашкын кижиниң кадыкшылынга эки салдарлыг дээрзин чугаалаваска-даа, ону барык кижи бүрүзү билир. Күш-культураның болгаш спорттуң янзы-бүрү хөй хевирлериниң аразында аңнаашкын база бир чугула черни ээлеп турар.

Аңчы кижи кадык, аваангыр, дидим, туруучал эвес болур ужурлуг. Янзы-бүрү күш-культуржу мергежилгелер оңгул-чиңгилдиг берт черлерге кылаштаары, хаактыг чорууру, хемелээри аңчының кадыкшылын быжыдар, нерви системазының ажылынга эки салдарны чедирер.

Кижи аңнаарынга аңылаңдан чаңчыгар. ынчалза-даа улгады бергеш олче хандыкшый бээр таварылгалар база тургулаар. Хөй шимчээшкинни, ырак черге кылаштаарын негээр аңнаашкынны аныяк база ортумак назынныг кадык-шыырак кижилерге сүмелээр ужурлуг.

Кыжын, чазын, күзүн арыг иштинге кылаштаары кижини туруучал эвес чорукка чаңчыктырар. Бистиң чуртувуста аң улуг назылыг кижилер хөй, оларның аразында аңчылар база бар.

Ынчангаш хостуг үени спортчу аңнаашкынга эрттирери кижи бүрүзүнге ажыктыг.

А. БЕССМЕРТНЫЙ.

КОЖАВЫСТА МЫНДЫГ

«Алтайская правда» солуннуң арыннарындан

Солун чүүлдер, фактылар

◆ *АЛТАЙНЫҢ сыын өстүрүкчүлери эрткен чылын кончуг эки түңнелдерни чедип алганнар. Даг-Алтай автономнуг областың Талицк совхозунда эш К. Т. Кизиловтуң бригадазы мыйыстыг чаңгыс сыын бүрүзүнден-не 6.663 грамм кургаг мыйысты алган. Бо дээрге бистиң чуртувуста аң эки көргүзүг-дүр. Сыын мыйызын болбаазырадып кылыры—Алтайның бо ажыл-агыйында улуг ажык-дузалыг болуп турар.*

1970 чылга чедир Алтай край кургадып белеткээн сыын мыйызын чылда-ла 13 муңга чедирер. А ол дээрге чурттуң чурттакчы чону муң-муң килограмм, эмнеринге херегләэр чүүлдү алыр дээни ол-дур.

◆ *ЧЫЖЫРГАНА... Чыжыргана үзү. Ук үнүштүң кайгамчыктыг эки шынары болгаш оон алыр эм чүүлү эрте бурунгу үеден-не эки билдингир турган. Чыжыргана кадындан кылган үс дайын үезинде аар балыглаткан кижилерниң кадыкшылын эгидеринге дузалап турган.*

Катуни хемниң уну — чыжыргана дыка хөй үнер чер. Эрткен чылдың дүжүдүнден Бийскиниң витамин заводу улуг үнелиг эм чүүлүнүң баштайгы тонналарын ажылдап кылган.

◆ *ЭРТКЕН ЧЫЛЫН Алтайга 2 муң тонна ажыг ары чигирин белеткээн. Крайның элээн хөй черлеринде арыны калбаа-биле өстүрүп, оон бедик орулганы ап турар апарган.*

Алтайның ары чигирин алыр талазы-биле чагыглар бистиң чурттуң хөй-хөй хоорайларындан болгаш даштыкы чурттардан кээп турар. Ооң барык-ла муң тоннзын Москваже болгаш Ленинградче. 500 тоннзын — Герман Демократтыг Республикаже база Венгрияже чоруткан.

◆ *ДАГ-АЛТАЙНЫҢ тайга, сынналын хар шуглапкан чыдар. Сооктан ыяштар безин качыгдап турган ышкаш—температура дөртен четкилей бээр! Ак хар шуглак муң-муң истерни хөме дүжүпкен чыдар. Киш, диин, ас, кырза, дырбактыг — дээш мында аң-өлүк-ле хөй. Бо дээрге алтай тайгаларының ёзулуг байлаа-дыр!*

Даг-Алтайның аңчы-тывышчылары «чиик алдынны» Төрээн чуртка кииирерин үрегүлчүлевишаан. Турачакск районнуң 150 ажыг аңчылары аңнап турар. Дуржулгалыг аңчы-тывышчылар Петр Черганаков, Петр Стрельцов, Федор Охотников болгаш оон-даа өскелер 30—40 киштиң чүс-чүс диинни өлүргеш дужааганнар. Оларның «чиик алдыны» бүгү-делегей делгелгелеринге база кирер!

◆ *УГЛОВСКОЕ — Алтай крайның мурнуу чүгүнде улуг эвес суур. Чоокта чаа ук суурнуң бажыңнарынга газ плиталарга аккөк отчугаш хып эгелээн. А бир чыл эрте бээрге, газ кииирген бажыңнарның саны үш чүс ажа бээр. Улуг Октябрьның 50 чылынга уткуштур Павловск көдээ суурга болгаш Мирный суурга аккөк оттар кывар. Алтайның көдээ суурлары амгы үениң мындыг магалыг эдилелдери-биле хандыртынып турарын бодап көөрге, дыка-ла магалыг-дыр!*

◆ *КОСМОНАВТ Герман Степанович Титовтуң төрээн чери Полковниково суурда ажыткан космонавтиканың школа-музейи ийи чыл чедир ажылдап турар. Чайын маңаа хөй кижи чыглып кээп, ону көрүп турар. А ам, кыштың соонда, маңаа космонавтика бөлгүмүнүң киржикчилери барык-ла хүн бүрү чыглып кээп турарлар. Уруглар музейниң делгелгелерин чурумчудуп, тырттырган чуруктарны салып, делгеп. Калуганың Циолковский аттыг музейиниң ажылдакчылары-биле, Г. С. Титов болгаш ооң Москвада чурттап турар төрелдери-биле чагаалажып турарлар.*

Редактор **К. К. КУДАЖИ.**

40-ден 5.000 чедир

1947 чылда үндүрген Күрүнениң 3 хуулуг иштики ойнаашкынның чээжикинниң талазы-биле ойнаашкынның 115-ки тиражы январь 30-де Москва хоорайга болур.

Тиражта чээжикинниң бир разрядынга 465020 рубль ниити түңнүг 8500 ойнаашкыннар таваржыр.

1966 чылда үндүрген Күрүнениң 3 хуулуг иштики ойнаашкынның чээжикининиң талазы-биле ойнаашкынның 5-ки тиражы 1967 чылдың февраль 15-те Днепропетровск хоорайга болур.

Тираж бүрүзүнде чээжикинниң бир разрядынга 512560 рубль ниити түңнүг 9400 ойнаашкыннар таваржыр.

Хостуу-биле эргилип турар чээжикиннерниң облигацияларының талазы-биле кол тиражтарга 40-тен 5.000 чедир рубльди ойнап ап болур.

Хамаатылар! Хостуу-биле эргилип турар чээжикиннерниң талазы-биле ойнаашкыннарның 15 тиражы 1967 чылда болурун утпаңар.

Хостуу-биле эргилип турар чээжикиннерниң облигацияларын садып алыңар!

Ойнаашкыннарның тиражтарынга киржиңер!

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

КЫЗЫЛДЫҢ МУЗЫКА УЧИЛИЩЕЗИ СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АП ТУРАР

БЕЛЕТКЕЛ ГРУППАЗЫНЫҢ ДАРААЗЫНДА САЛБЫРЛАРГА СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АЛЫР:

Вокальдыг салбыр (ыры).

Улустуң хөгжүм херекселдериниң салбыры (игил, дошпулуур, бызаанчы, баян).

Клуб салбыры (хореография, дирижёр-ниити ырның тускай мергежилдеринге).

Үрер хөгжүмнүң (кларнет, труба, гобой, туба).

Кирериниң экзаменнери 1967 чылдың февраль 1-ден 5-ке чедир болур. Билдиришкинни дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу бажың 4, хөгжүм училищези, тел. 25—79, 29—26.

КИНО

ЯНВАРЬ 22-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Алдар херектер»** 10, **«Эльбага ужуражыышкын»** 12, 2, **«Ажыг рис»** 12.15, 4.05, 5.55, 7.50, 9.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Муму»** 9.15, **«Бөгүн чаа аттракцион»** 10.30, 12.30, **«Гений Дзюдо»** (1-ги, 2-ги сериялары) 2.30, 5.30, 8.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **Уругларга дириг-чуруктар** 9.30, **«Ыраккы эжиндиригде»** 10.30, **«Петр 1»** (1-ги, 2-ги сериялары) 12.40, 4.20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Мастерлерниң хоорайы»** 10, **«Граф Монте-Кристо»** (1-ги, 2-ги сериялары) 3, 6, 9 шактарда.

ЯНВАРЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Хоорай кырында аъттыг кижи»** 10, 1.30, **«Бистиң хеймивис иштинге бир хүн»** 11.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Дарганның тугу»** 2.30, **«Ажыг рис»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Венсеремос! Бис тиилээр бис!»** 10.30, 3, **«Гений Дзюдо»** (1-ги, 2-ги сериялары) 12, 5.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Рио-де-Жанейродан келген Гушан»** 3, 4.50, **«Астырганнар арга-арыг-ла»** 6.40, 8.30 шактарда.

«Шын» солун редакциязынга ажыл-агый эргелекчизи (завхоз) херегленттинип турар. Анаа Кызылда киир бижидилгелиг, чолаачылаар эргелиг кижини чалап тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ Адрези:

Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 23-54, агитация болгаш пропаганда килдизиниң 37-13, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чаа ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет органнары болгаш амыдырал килдистериниң 21-27, иштики информация килдизиниң 20-80, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ның Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, 1). ТС—00231.